

Vlaanderen
verbeelding werkt

Beleidsnota 2024-2029

Landbouw en Tuinbouw

ingediend door Jo Brouns,

Vlaams minister van Omgeving en Landbouw

ingediend op **139** (2024-2025) – Nr. 1
15 november 2024 (2024-2025)

Beleidsnota

ingediend door Jo Brouns,
Vlaams minister van Omgeving en Landbouw

Landbouw en Tuinbouw
2024-2029

I INHOUD

I	Inhoud	2
II	Inleiding door de minister	4
III	Samenvatting	5
IV	Omgevingsanalyse	7
V	Overkoepelende strategische doelstellingen	15
	1 Een richtinggevende visie op duurzame ontwikkeling van de lokale land- en tuinbouw binnen het toekomstig voedselvraagstuk (2030-2050)	15
	2 Het belang van de Vlaamse land- en tuinbouw verdedigen op het internationaal toneel	16
	3 Een moderne, laagdrempelige en klantvriendelijke overheid voor ondernemingen in de primaire sector	17
VI	BELEIDSVELD I: Landbouw en zeevisserij	18
	1 Inhoudelijk structurelement 1: Land- en tuinbouw	18
	1.1 Prestatie-indicatoren	18
	1.2 SD 1 - Een leefbare en bloeiende landbouwsector als essentiële schakel binnen een sterk agrovoedingscomplex	20
	1.2.1 OD 1.1 - Bevorderen van veerkrachtig ondernemerschap in de land- en tuinbouw	20
	1.2.2 OD 1.2 - Toegang tot kwaliteitsvolle bedrijfsadviezen en vorming	24
	1.2.3 OD 1.3 - Inzetten op diverse verdienmodellen	24
	1.2.4 OD 1.4 - Generatiewissel en (jonge) starters faciliteren	25
	1.2.5 OD 1.5 - Versterken van de positie van de land- en tuinbouwers.	26
	1.2.6 OD 1.6 - Keten(samen)werking als fundament voor de competitiviteit	27
	1.2.7 OD 1.7 - Grond en ruimte om te ondernemen	28
	1.2.8 OD 1.8 - Hoogkwalitatief uitgangsmateriaal	29
	1.3 SD 2 - De landbouwer als leverancier van publieke goederen en diensten	31
	1.3.1 OD 2.1 - Landschapszorg en biodiversiteit	31
	1.3.2 OD 2.2 - Precisielandbouw, data en digitalisering	32
	1.3.3 OD 2.3 - Klimaatslimme landbouw	33
	1.3.4 OD 2.4 - Geïntegreerde gewasbescherming	35
	1.3.5 OD 2.5 - Gezonde landbouwbodems	36
	1.3.6 OD 2.6 - Circulaire landbouw	37
	1.3.7 OD 2.7 - Incentiverende verloning van maatschappelijke diensten en goederen	37
	1.4 SD 3 - De landbouw draagt bij aan de sociale stabiliteit van de maatschappij	40
	1.4.1 OD 3.1 - Kennis, begrip en wederkerigheid tussen boer en burger aanwakkeren	40
	1.4.2 OD 3.2 - De landbouwer als zorgverstrekker	40
	1.4.3 OD 3.3 - Landbouwers in nood worden niet in de steek gelaten ...	41
	1.5 SD 4 - Duurzame voedselconsumptie als gangmaker van de voedselproductie	42
	1.5.1 OD 4.1 - De Vlaamse voedselstrategie als referentie voor een duurzaam voedselsysteem	42
	1.5.2 OD 4.2 - Gezonde voeding begint bij de jeugd en bij de overheid zelf	43
	1.5.3 OD 4.3 Gegarandeerde kwaliteit van landbouwproducten en andere levensmiddelen en het correct informeren van de consument	43
VII	BELEIDSVELD II: Promotie landbouw, tuinbouw en zeevisserij	45
	1 Inhoudelijk structurelement 1 : Promotie landbouw, tuinbouw en zeevisserij	45
	1.1 Prestatie-indicatoren	45
	1.2 SD 5 - De producten van onze landbouwers: een lekkere en gezonde reflex voor Vlaanderen en Europa	46

1.2.1	OD 5.1 - Door marketing en promotie de positie van Vlaanderen als voedsel- en tuinbouwregio versterken.....	46
1.2.2	OD 5.2 - Kenniscentrum over consument en markt voor beleid en bedrijfswereld.....	47
VIII	Lijst afkortingen	48
IX	Bijlage: uittreksel uit de regelgevingsagenda	49

II INLEIDING DOOR DE MINISTER

Voedsel en veiligheid zijn twee primaire behoeften. De oorlog in Oekraïne heeft ons eraan herinnerd hoe cruciaal die zijn; zonder veiligheid of voedsel doet al de rest er niet toe. De voorbije jaren hebben onze landbouwers zich niet altijd even goed begrepen of gewaardeerd gevoeld. Dat resulteerde in grote betogingen en maatschappelijke onrust. Veel van onze boeren hebben het gevoel dat ze het slachtoffer zijn van hun eigen succes: de Vlaming geniet van betaalbaar, veilig en lekker voedsel geproduceerd door een steeds kleinere groep landbouwers, en niemand lijkt nog stil te staan waar ons voedsel vandaan komt. Daarom wil ik benadrukken dat de landbouw een belangrijke strategische sector is en altijd zal blijven.

Tot de 19e eeuw was in onze contreien nog de helft van de beroepsbevolking actief in de primaire sector, vandaag is de agrovoedingsketen nog steeds Vlaanderens grootste industriële werkgever, maar onze land- en tuinbouwers zelf vormen amper anderhalf procent van de beroepsbevolking. Deze bescheiden groep van de actieve bevolking ontzorgt ons drie maal per dag op vlak van onze absolute basisbehoefte. Het is een trend die we in alle ontwikkelde landen zien en te maken heeft met de productiviteitsstijgingen door innovatie in de landbouw.

Tegelijk kampen onze landbouwers met grote uitdagingen. Ze zijn de frontsoldaten in de strijd tegen de klimaatopwarming. Het is hun inkomen dat aan de elementen is blootgesteld, en het is hun bedrijfsvoering die de onmiddellijke impact van een steeds grilliger klimaat moet opvangen. Een verdere verduurzaming blijft dus op de agenda staan, in het belang van de landbouw zelf en in het belang van de hele maatschappij.

De voorbije jaren werden op Europees niveau veel nieuwe doelstellingen en ambities vooropgesteld. Maar als we er niet in slagen deze aanpak te combineren met de rentabiliteit, competitiviteit en het psycho-sociaal welzijn van de ondernemers die het uiteindelijk allemaal moeten uitvoeren, zullen het loze beloftes blijken. Dat gevoel van een ongedekte cheque vertaalde zich uiteindelijk in een brede golf van Europees boerenprotest. Het Europese beleidskader, waaronder het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, moet dan ook blijven evolueren om de Europese landbouw in zijn rijke diversiteit te ondersteunen.

We moeten extra waken over de aantrekkingskracht van het beroep van land- en tuinbouwer, met een bijzonder oog voor de familiale opvolging en jonge zij-instromers. We zullen de administratieve rompslomp moeten terugdringen, zonder onze ambities uit het oog te verliezen, en de overheid meer laten vertrekken vanuit vertrouwen. De landbouwer moet in zijn rol als landschapsbouwer geherwaardeerd worden. Want veel van onze mooiste landschappen zijn net in de dynamiek van de landbouw tot stand gekomen.

De polarisering tussen landbouw en natuur moeten we zien om te buigen, want die zet twee natuurlijke bondgenoten onnodig tegenover elkaar. Wij geloven in een divers Vlaanderen waar landbouw en natuur elk hun plaats krijgen, zoals als in Vlaanderen al eeuwen het geval is.

De inspiratie voor ons beleid zal ik de komende jaren ook zoeken bij de goede landbouwpraktijken: gras groeit niet door er aan te trekken maar door de wortels te voeden.

III SAMENVATTING

De land- en tuinbouw is een belangrijke strategische sector voor Vlaanderen. Dat belang zal de komende decennia verder toenemen gezien de verwachte bevolkingsgroei, ook bij ons in Vlaanderen (+1,13 miljoen inwoners in 2070 tov 2023). Zorgen voor de beschikbaarheid van betaalbare duurzame, gezonde en evenwichtige voeding voor iedereen is een van dé maatschappelijke uitdagingen.

We zijn ontegensprekelijk gezegend met een sterk lokaal potentieel om dit voedselvraagstuk succesvol op te lossen, denk maar aan ons gematigd klimaat, vruchtbare bodems en uitstekende know how. Het blijvend effectief en optimaal benutten van dat potentieel, kan evenwel enkel slagen als we de verschillende dimensies van duurzame ontwikkeling tezelfdertijd en gebalanceerd nastreven.

Binnen onze open Vlaamse economie, neemt de Vlaamse agrovoedingssector een vooraanstaande rol in zowel qua productiviteit, investeringsbereidheid als tewerkstelling. Onze landbouw- en voedingsproducten worden geroemd om hun kwaliteit en voedselveiligheid. Dit is het resultaat van vakmanschap, onderzoek en innovatie. Het is onze ambitie om de positie van de land- en tuinbouwer binnen deze keten te versterken. We stimuleren hiertoe ondernemerschap, horizontale en verticale samenwerking in de keten en hebben bijzondere aandacht voor de uitdagingen waar (jonge) starters mee te kampen krijgen. Enkel zo kunnen we inzetten op duurzame verdienmodellen en op kwalitatieve producten met een hoge toegevoegde waarde, gericht op wat de markt vraagt. Centraal daarbij is een leefbaar en billijk inkomen voor de hardwerkende landbouwer. Zijn/haar inkomen is altijd al onderhevig geweest aan schommelingen maar de volatiliteit is de afgelopen decennia toegenomen. We zorgen voor een kader waarin ondernemingsrisico's beheersbaar zijn, essentiële productiefactoren zoals kapitaal en grond toegankelijk blijven en de aantrekkelijkheid van het beroep wordt opgewaardeerd.

Waar de meeste ondernemingen in onze economie zich hoofdzakelijk focussen op het maken en leveren van private goederen en diensten, verwachten we van onze landbouwondernemingen méér. Van oudsher leveren zij ook publiek-maatschappelijke diensten, denk bijvoorbeeld aan ecosysteemdiensten, zorgfuncties en landschapsonderhoud. Hetzij verplicht via regels en normen op basis van het *vervuiler betaald principe*, hetzij vrijwillig en bovenwettelijk op basis van het *aanbieder krijgt principe*.

Internationale marktmechanismen zorgen er echter voor dat deze diensten, en de leveringskosten die er mee gepaard gaan, meestal niet direct vergoed worden via de prijsvorming. Ook in de toekomst zal een sterk Europees landbouwbeleid nodig zijn om die dienstenlevering op peil te houden en zelfs te versterken en tegelijk land- en tuinbouwers hiervoor ook billijk te vergoeden waar dat gerechtvaardigd is. Alleen zo kan de EU haar ambitie waarmaken om op het internationale toneel voortrekken te blijven op vlak van duurzaamheid. We moeten de diverse instrumenten uit het GLB optimaal benutten om de actieve landbouwers te ondersteunen en hen op maat van hun bedrijf een ontwikkelingspad aan te bieden voor een duurzame en rendabele landbouwactiviteit.

Daarnaast verwachten we van de landbouwsector, net zoals andere ondernemingen in onze economie, dat ze hun activiteiten ontwikkelen met zo'n klein mogelijke negatieve impact op hun omgeving. Landbouwers staan voor de enorme uitdaging om hun impact op de omgeving te verkleinen en hun activiteiten te verduurzamen. Daarvoor is een sterk Europees landbouwbeleid nodig die deze transitie mogelijk maakt voor hen.

Ook de klimaatuitdaging is een uitdaging die tegelijkertijd kansen biedt. Al te snel wordt de landbouw weggezet als een conservatieve kracht in de klimaatdebatten,

terwijl de landbouw vaak net als eerste de gevolgen ondervindt van de klimaatverandering en tegelijk een deel van de oplossing kan zijn. Zo is de klimaatuitdaging voor de Vlaamse landbouw een kopbreker omwille van de verhoogde frequentie van extreme weersomstandigheden of omwille van nieuwe ziektes of plagen die de kop op steken. Maar op haar beurt kan de Vlaamse landbouw ook een oplossing bieden door innovaties snel en gericht in te zetten of door in te spelen op nieuwe teelten en technieken. Ook het potentieel om koolstof te fixeren in landbouwbodems en op die manier bij te dragen aan de net zero ambitie zal de komende jaren verder aan belang winnen. Zo kan landbouw zowel op vlak van adaptie als mitigatie van klimaatverandering een voortrekkersrol blijven spelen. Tegelijkertijd zal de landbouwsector zelf door onder andere de uitvoering van de convenant enterische emissies en de verduurzaming van landbouwinfrastructuur zijn eigen broeikasgasuitstoot doen afnemen. Om een methaanuitstoot van minimaal 30% tussen 2020 en 2030 na te streven, worden er, onder meer binnen de landbouwsector, inspanningen geleverd om die doelstelling te bereiken. Zo levert de landbouw een bijdrage aan het halen van onze klimaatambities en kan ze mee de negatieve effecten van de klimaatverandering voor de sector beperken.

Landbouwers vervullen ook sociale functies op het platteland. Tegelijk laten we landbouwers die zich zelf in een moeilijke situatie bevinden, niet in de steek. Het valt niet te ontkennen dat de kennis over, het begrip van, en de wederkerigheid tussen landbouwers en andere actoren onder druk is komen te staan. Negatieve polarisatie of stellingenoorlogen boven de hoofden van de betrokkenen heen, leiden evenwel nooit tot oplossingen. Ik breng daarom alle representatieve middenveldorganisaties samen om, in parallel met de hernieuwde EU visie, werk te maken van een breedgedragen Vlaamse visie op de land- en tuinbouw richting 2050. Daarbinnen worden alle toekomstige uitdagingen meegenomen.

De voorbije jaren groeide het inzicht en de consensus dat de uitdagingen waar ons voedselsysteem voor staat, niet zondermeer op het erf van de individuele land- en tuinbouwer kunnen worden achtergelaten. Als zwakste schakel is dat niet enkel onrechtvaardig, maar eveneens onhaalbaar. Ook de vraagzijde, finaal de consument, heeft een rol om de transitie slaagkansen te geven. Een rol die tegelijk met verantwoordelijkheden komt. Als Vlaamse overheid geven we alvast het voorbeeld, onder meer door het aankoopbeleid te oriënteren richting biologische en andere lokale producten.

Om de uitdagende opdracht waar te maken, vertrekken we in deze beleidsnota van vijf strategische doelstellingen, waar er drie gericht zijn op de aanbodzijde en twee op de vraagzijde van de voedingsmarkt. Telkens met onderliggende operationele doelen en concrete maatregelen aan gekoppeld.

IV OMGEVINGSANALYSE

Voedselzekerheid en de mogelijkheid om in onze eigen behoeften te voorzien zijn van strategisch belang voor Vlaanderen en Europa. De kernopdracht van onze Vlaamse land- en tuinbouwers is en blijft dan ook de productie van ons voedsel. Vlaanderen is met zijn vruchtbare bodems en gunstig klimaat hét landbouwgebied bij uitstek. We dienen dit dan ook naar waarde te schatten.

De ganse keten van ons voedselsysteem kampt met meerdere uitdagingen op het vlak van gezondheid, omgeving en klimaat, economische en sociale weerbaarheid. Teneinde de impact van landbouw op omgeving en klimaat zo laag mogelijk te houden werkt de sector actief mee aan de verdere evolutie naar een nóg duurzamer voedselsysteem. Dat doet de sector onder meer door voedsel binnen een circulaire logica bewuster te produceren, maar ook door publieke diensten te verlenen aan de maatschappij.

Economische wetmatigheden zoals schaalverandering en specialisatie, verbreding en innovatie

In 2023 telde Vlaanderen 21.759 land- en tuinbouwbedrijven, waarvan 75% met beroepsmatig karakter. Het aantal landbouwbedrijven is ten opzichte van 2013 met bijna 13% teruggelopen, een daling van gemiddeld 1,3% per jaar. Meer dan een derde van de landbouwbedrijven bevindt zich in West-Vlaanderen (7.463). Daarna volgen Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant.

In 2023 bewerkte de totale land- en tuinbouw een oppervlakte van 616.494 hectare. Dat is 46% van de Vlaamse grondoppervlakte. Van de 782.500 ha die we in 2023 als Vlaamse overheid planmatig bestemden voor de landbouwproductie, wordt een deel in realiteit niet gebruikt voor landbouw- of voedselproductie. Uit studies blijkt dat de zonevreemde druk op het landbouwgebied in Vlaanderen stelselmatig toeneemt. Weiden, graslanden en voederteelten nemen met 54% het grootste aandeel van de bewerkte oppervlakte in. Graangewassen volgen met 22%, aardappelen met 9%, groenten met 5% en suikerbieten en fruit elk met 3%.

De Vlaamse veestapel telde in 2023 zo'n 1,23 miljoen runderen, 5 miljoen varkens en 46,8 miljoen stuks pluimvee. Ten opzichte van 2013 is dat een significante krimp voor het aantal varkens (-18%) en zoogkoeien (-31%), terwijl pluimvee (+52%) en melkkoeien (+18%) meegroeiden met de gestegen vraag naar kippenvlees, eieren en zuivel.

Ten opzichte van 2013 is de gemiddelde oppervlakte cultuurgrond per bedrijf in 2023 met 13% gestegen tot 28,3 hectare. De standaardoutput per bedrijf – een graadmeter voor de economische dimensie – groeit gestaag, net als het aantal dieren.

Schaalgrootte is, net als in andere economische sectoren, een manier om de rendabiliteit van het bedrijf te verhogen en noodzakelijke investeringen te kunnen dragen. Een Europese vergelijking leert dat Vlaanderen op het vlak van de gemiddelde oppervlakte per bedrijf boven het EU-gemiddelde zit, maar veel West-Europese landen zoals Denemarken, Duitsland en Frankrijk moet laten voorgaan. De productiewaarde per bedrijf is sterk in Vlaanderen. Enkel in Nederland en Denemarken ligt die waarde hoger.

Van de bedrijven is 91% gespecialiseerd in één van de drie subsectoren, met veeteelt als de belangrijkste specialisatie (45%), gevolgd door akkerbouw (33%) en tuinbouw (13%).

De regio's gespecialiseerd in één activiteit zijn duidelijk herkenbaar: fruitteelt concentreert zich in Haspengouw, sierteelt rond Gent, pluimvee in de Antwerpse Kempen en de grensstreek Oost- en West-Vlaanderen, varkenshouderij in West-Vlaanderen, (glas)groenten rond Sint-Katelijne-Waver en melk- en rundvee in de Vlaamse Ardennen of op de armere zandgronden.

Eind 2023 waren er 636 biologische landbouwbedrijven actief, inclusief de bedrijven in omschakeling. Dat is bijna een verdubbeling tegenover 2013, maar samen met de tanende vraag hapert de stijging van het aanbod sinds 2022. In 2023 haalt 27% van de biobedrijven het gros van zijn inkomsten uit groenteteelt. Met een aandeel van 20% komen de gespecialiseerde akkerbouwbedrijven op de tweede plaats. De gespecialiseerde dierlijke productie blijft de derde belangrijkste specialisatie met 16% van alle biobedrijven. Bijna twee derde van de biolandbouwers produceert uitsluitend biologisch, en 22% is binnen de biologische keten ook actief in de bereiding, distributie, import, export en/of opslag van bioproducten. De biobedrijven bewerken samen 9.984 hectare of ongeveer 1,6% van het volledige landbouwareaal. Biologisch grasland en weiden hebben met 40% het grootste aandeel hierin, gevolgd door voedergewassen en groenbedekkers met 21%. Ondanks de stijging van het aantal biologische bedrijven ligt Vlaanderen (1,6%) achterop in de EU (10,5%) wat het aandeel biologisch areaal betreft.

Veel landbouwers halen vandaag een aanvullend inkomen uit verbredingsactiviteiten. In 2020 gaf 19% van de landbouwbedrijven in Vlaanderen aan dat ze aan een of meerdere vormen van rechtstreekse verkoop doen (bv. hoewwinkel- of automaat, verkoop op een boerenmarkt of via een webplatform, zelfpluk of groenteabonnement). Er zijn volgens Statbel ook 1.019 landbouwbedrijven die aan loonwerk doen, 564 landbouwbedrijven met een vorm van toerisme, logies of vrijetijdsbesteding, 870 zorg- of educatieve boerderijen en 434 landbouwers die op het bedrijf energie produceren voor het net.

Landbouwers innoveren voortdurend om de productie duurzamer en efficiënter te maken. Zo zetten landbouwers in op verschillende soorten innovaties. Zowel technologie als systeemaanpak kunnen daarbij een rol spelen. Een eerste soort zijn de productinnovaties; landbouwers gebruiken dan bv. nieuwe rassen, nieuwe teelten (bv. nieuwe eiwitten, insecten, algen, etc.) of starten een nieuwe verwerkingsactiviteit. Een tweede soort zijn procesinnovaties, waarbij de productiemethoden worden verbeterd of vernieuwd, bv. door de aankoop van machines, stal- of serre-uitrusting (computersturing, automatisatie, precisietoepassingen). Een derde soort innovatie is organisatorische innovatie waarmee veranderingen in de bedrijfsorganisatie worden bedoeld. Voorbeelden zijn bv. extra personeel of een verandering van juridische structuur van het bedrijf. Een vierde soort innovatie is de vermarkting-innovatie, bv. inzetten op nieuwe afzetkanalen zoals hoeveverkoop, automaten of zelfpluk. Innovaties zetten zo in op de ecologische, economische en sociale verduurzaming van de bedrijven.

Landbouw is essentiële schakel binnen sterk agrovoedingscomplex

Vlaanderen wordt gekenmerkt door een open economie en een performante, exportgerichte agrovoedingsindustrie. Uit cijfers van Fevia blijkt dat in 2022 de Vlaamse voedingsindustrie 3.200 bedrijven telt en goed is voor een omzet van 63,2 miljard euro. Daarmee is het de grootste industriële sector met een aandeel van 23% in de industriële omzet. De tewerkstelling bedraagt 69.500 jobs of 57.420 voltijdse equivalenten. De investeringen door Vlaamse voedingsbedrijven bereiken een record met 1,5 miljard euro.

Uit de actuele cijfers over de handel in landbouwproducten en hun afgeleiden blijkt dat landbouw een essentieel onderdeel van het agrobusinesscomplex is. Agrarische producten hebben een aandeel van 11% in alles wat Vlaanderen invoert en 15%

in alles wat we uitvoeren. In 2023 exporteerde Vlaanderen voor 55,7 miljard euro aan agrarische producten in de brede zin van het woord. De import bedroeg 44,9 miljard euro. Het agrohandoeloverschot bedraagt dus 10,8 miljard euro, een nieuw record.

Zuivelproducten laten de hoogste invoer- en uitvoerwaarde optekenen. In de top tien van exportproducten staan verder onder meer ook aardappelbereidingen, vers vlees, banketbakkerswerk (koekjes, wafels en ander gebak), landbouwwerktuigen, veevoeders, vers fruit, meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Frankrijk is met 10,4 miljard euro de belangrijkste afzetmarkt voor agrovoedingsproducten uit Vlaanderen. Nederland en Duitsland volgen met respectievelijk 10,2 miljard euro en 8,1 miljard euro. Het Verenigd Koninkrijk staat met 5,2 miljard euro afgescheiden op de vierde plaats. Onze twee voornaamste niet-Europese klanten zijn de Verenigde Staten en China (samen 3,2% van de export).

Het Vlaamse aandeel in de totale Belgische uitvoer van agrarische producten bedraagt 85%, bij de invoer is dat 86,5%. Het aandeel van Vlaanderen in de EU-handel van agrarische producten zit rond de 7% bij de uitvoer en 6% bij de invoer. België is in de EU de zesde grootste uitvoerder van agrarische producten en heeft het vierde grootste agrohandoeloverschot. Enkel Nederland, Polen en Spanje hebben een groter overschot.

Een strategische sector met belangrijke bijdrage aan de Vlaamse welvaart

De Vlaamse land- en tuinbouwsector realiseert in 2022 een eindproductiewaarde van 7,5 miljard euro. Daarvan is veruit het grootste deel (65%) afkomstig van de veeteelt. Tuinbouw en akkerbouw zijn goed voor respectievelijk 25% en 10%. De vijf belangrijkste sectoren qua productiewaarde zijn melk en melkderivaten (1,67 miljard euro), varkens (1,60 miljard euro), groenten (890 miljoen euro), runderen (736 miljoen euro) en gevogelte (524 miljoen euro). Zij vertegenwoordigen samen 72% van de totale eindproductiewaarde.

Ten opzichte van 2021 is de productiewaarde van de land- en tuinbouw in 2022 met bijna 20% gestegen. De meeste akkerbouw- en dierlijke sectoren deden het beter. Daartegenover staat dat het intermediaire verbruik - de aankopen van grondstoffen en hulpmiddelen die nodig zijn om de eigen productie te realiseren - even sterk gestegen is, naar 6,2 miljard euro. Hiervan is 54% voor veevoer, 15% voor energie en 4% voor meststoffen. De veevoeder- en vooral de energiekosten piekten. In 2022 bedroeg de netto toegevoegde waarde, die ook nog rekening houdt met de afschrijvingen en de netto subsidies, 956 miljoen euro. Dit is een stijging ten opzichte van 2021 maar nog steeds gevoelig lager dan de jaren ervoor. Ten opzichte van de gemiddelde waarden van 2016-2020 ligt in 2022 de productiewaarde 31% hoger, het intermediaire verbruik 48% hoger en de netto toegevoegde waarde 26% lager.

Het gemiddelde arbeidsinkomen per familiale arbeidskracht (FAK) bedraagt in de totale land- en tuinbouw 44.700 euro in 2021. Ter vergelijking: het gemiddelde inkomen van een loontrekkende is 48.600 euro. De tuinbouwbedrijven doen het aanzienlijk beter dan de landbouwbedrijven: in de periode 2012-2021 ligt het gemiddeld familiaal inkomen in de tuinbouw gemiddeld 51% hoger en bij de landbouw 32% lager dan het inkomen van de loontrekkende Vlaming. Het best presteren de glasgroentebedrijven. Op ruime afstand volgen fruitteeltbedrijven, varkensbedrijven, melkveebedrijven en akkerbouwbedrijven. De vleesveebedrijven sluiten de rij af.

In 2020 zijn er volgens de landbouwenquête 45.938 personen regelmatig tewerkgesteld in de Vlaamse land- en tuinbouw. Omgerekend naar voltijdse

arbeidskrachten (VAK) en rekening houdend met de niet-regelmatig tewerkgestelden zijn dat 37.065 VAK of gemiddeld 1,60 VAK per bedrijf. Ten opzichte van 2010 is er een sterke daling van het aantal regelmatig tewerkgestelden (-19%) en voltijdse arbeidskrachten (-16%). Ongeveer 35% van de arbeidskrachten (VAK) is tewerkgesteld op gespecialiseerde tuinbouwbedrijven, 40% op gespecialiseerde veeteeltbedrijven en 15% op gespecialiseerde akkerbouwbedrijven. De arbeidsbezetting is met 69% van het totale aantal regelmatig tewerkgestelden en 54% van het totale VAK nog altijd overwegend familiaal. De tuinbouw is een belangrijke werkgever voor buitenlandse werknemers.

Landbouw vervult een maatschappelijke rol

Landbouw draagt van oudsher sterk bij tot de vitaliteit van het platteland. De sector heeft een sterke positieve impact op de rest van de plattelandseconomie in termen van werkgelegenheid, activiteiten, verwerking en toerisme. Ook de typisch Vlaamse cultuurlandschappen werden vaak gevormd, en in stand gehouden dankzij de aanwezige landbouwactiviteiten.

Hoeveverwerking- en verkoop, zelfpluktuinen en andere initiatieven inzake korte keten zoals boerenmarkten en buurderijen verkleinen bovendien de kloof tussen boer en burger. Tijdens de coronacrisis bleek het belang van korte aanvoerketens. Steeds meer steden en gemeenten pakken uit met lokale voedselstrategieën. Vlaanderen telt in 2021 ook 359 actieve zorgboerderijen, goed voor 805 overeenkomsten waarvoor subsidies werden aangevraagd, en 85.402 zorgactiviteiten.

Sinds 2002 voert de Universiteit Gent in opdracht van vzw VILT vijfjaarlijks een onderzoek uit naar het imago van de Vlaamse land- en tuinbouw bij de Vlaming. In 2022 geeft de Vlaming de landbouwer een globale score van 7,6 op 10 en de sector een 7,5 op 10. Dat zijn de hoogste scores sinds het begin van het onderzoek. Dat hangt er wellicht mee samen dat de consument tijdens de coronacrisis opnieuw lokale voeding en de boer om de hoek ontdekte. De oorlog in Oekraïne leidde daarna tot een enorme inflatie. Voor het eerst sinds lang werden burgers geconfronteerd met het belang van voedselautonomie. Opvallend is de segmentatie: de hoger opgeleide stedelingen willen vooral een verder evoluerende landbouw die inzet op bio, korte keten en kleinschaligheid, een andere groep ziet dan weer vooral de sterktes van het huidige landbouwmodel.

De gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleider van landbouwbedrijven in Vlaanderen is de afgelopen jaren continu gestegen van 52 jaar in 2009 tot 56 jaar in 2022. 15% van de bedrijven heeft een bedrijfshoofd dat jonger is dan 40 jaar, terwijl 26% ouder is dan 65. Zelfs 5% is 80-plusser. Eén vijfde van de bedrijfsleiders is een vrouw. Dat aandeel neemt jaarlijks licht toe. De gemiddelde leeftijd van de vrouwelijke bedrijfsleiders is hoger dan bij de mannelijke, maar het verschil wordt kleiner.

Gemiddeld heeft slechts 13% van de bedrijfshoofden ouder dan 50 jaar een vermoedelijke opvolger. Hoe groter de bedrijven economisch zijn (uitgedrukt in standaardoutput), hoe groter het aandeel dat over een vermoedelijke opvolger beschikt. Steeds kapitaalsintensievere productiesystemen, in combinatie met de moeilijke prijsvorming in de landbouw en gebrek aan rechtszekerheid tijdens de loopduur van de gemaakte investeringen, veroorzaken een grote mate van onzekerheid. Potentiële opvolgers hebben hierdoor niet altijd nog interesse om bedrijven over te nemen.

De gemiddelde landbouwer is minder tevreden dan de gemiddelde Vlaming, blijkt uit een enquête uit september 2023 bij de landbouwers die deelnemen aan het

Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). Landbouwers geven zichzelf voor levenstevredenheid een score van 6,5, terwijl dat bij de Vlamingen 7,3 bedraagt. In 2012 bedroeg de gemiddelde score bij de landbouwers nog 7,5. De landbouwers ervaren stress. Als belangrijkste oorzaken noemen ze het veranderende beleid, de complexiteit van de regelgeving en de administratieve lasten. Ook het weer, de onzekerheid over het inkomen en de toegang tot grond bezorgen hen stress. De landbouwers zijn ongerust over de toekomst van hun bedrijf en voelen weinig maatschappelijke waardering.

De vzw Boeren op een Kruispunt biedt sinds 2007 professionele hulp aan land- en tuinbouwers bij financiële, economische, psychologische, technische of sociale problemen. In 2022 ging het om 302 unieke aanmeldingen. Het aantal klimt steil omhoog sinds 2020. Vooral binnen de veehouderij en de akkerbouw wordt er hulp gezocht.

Landbouw vervult een sleutelrol voor onze open ruimte, het milieu en klimaat

De landbouwsector is een belangrijke ruimtegebruiker en landschapsbeheerder. Landbouw heeft een impact op de natuurlijke omgeving en is tegelijk sterk afhankelijk van de gezonde toestand van het natuurlijk ecosysteem (o.a. bodem, water, lucht, biodiversiteit), beïnvloed door de volledige maatschappij. Het belang van een vruchtbare, gezonde bodem, voldoende kwaliteitsvol water, rijke (bodem)biodiversiteit is hoog. Het bewustzijn rond de potentiële positieve bijdrage aan dergelijke ecosysteemdiensten neemt binnen de landbouw toe.

Landbouw heeft alle baat bij een gezonde bodem en de aanwezigheid van voldoende voedingsstoffen in de bodem. Een deel van het meststoffengebruik veroorzaakt verliezen van stikstof en fosfor naar het milieu met gevolgen voor de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Een problematiek, die ondanks de geleverde inspanningen, nog steeds actueel is. Momenteel zijn de verliezen van nitraat naar het grond- en oppervlaktewater vanuit het landbouwareaal nog te hoog en bevatten de landbouwbodems een te hoog fosforgehalte. Er liggen dan ook nog grote taakstellingen met het oog op bijdragen tot de doelstellingen van de EU Nitraatrichtlijn en Europese kaderrichtlijn water.

De totale emissie van potentieel verzurende stoffen door de landbouw daalt in 2021 met 11% ten opzichte van 2007. Verzurende landbouwemissies zijn nauw verbonden met het gebruik en de opslag van (dierlijke) mest. Toch blijft de landbouw met een aandeel van 40% een zeer belangrijke bron van verzurende emissie in Vlaanderen. De ammoniakemissie is goed voor 90% van de potentieel verzurende emissies van de landbouw.

Land- en tuinbouwers gebruiken gewasbeschermingsmiddelen om hun gewas te beschermen tegen ziekten en plagen en om een rendabele oogst te bekomen. Maar het gebruik ervan is niet altijd zonder risico's voor de omgeving en de gezondheid van de mens. Het totale gebruik van actieve stoffen door de Vlaamse landbouw wordt in 2022 geschat op 2,7 miljoen kilogram. De laatste jaren zijn de meest schadelijke producten uit de markt genomen en worden er in de gangbare landbouw ook steeds meer producten gebruikt die toegelaten zijn in de biolandbouw. Hierdoor neemt het risico voor de menselijke gezondheid en het milieu af. Uit de Europese geharmoniseerde risico-indicator (HRI-1) blijkt dat het risico van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door de Vlaamse landbouw voor de menselijke gezondheid en het milieu tijdens de periode 2011-2022 met 46% is afgenomen.

De Vlaamse landbouw stoot in 2021 7,7 miljoen ton CO₂-equivalenten uit binnen Vlaanderen. Dat is 10% van de totale Vlaamse broeikasgasemissie. De

broeikasgasuitstoot van de landbouw ligt in 2021 12% lager dan in 1990. De emissies daalden sterk tussen 1990 en 2008, maar ten opzichte van 2014 is er een groei van 14% door de gestegen uitstoot van methaan in de rundveehouderij en van CO₂ door energieproductie in de glastuinbouwsector. De reductie van methaan en lachgas, samen goed voor 69% van de landbouwbroeikasgasemissies in 2021, blijft een grote uitdaging voor de Vlaamse landbouw.

In 2021 bedraagt het totale netto primaire energiegebruik door de landbouwsector 31.161 terajoule (TJ). De gespecialiseerde groentesector onder glas is de grootste energiegebruiker met 51%. Aardgas is met 81% de belangrijkste energiedrager. Het toenemende gebruik ervan vloeit voort uit een combinatie van hoge olieprijsen, de promotie door de overheid van aardgas als schoonste fossiele brandstof en de opkomst van warmte-krachtkoppelingssystemen (WKK's) in de glastuinbouw, die meestal aardgas als primaire energiebron hebben. Het aandeel lichte stookolie, LPG en benzine bedraagt 27% en het aandeel biomassa 7%. Vanaf 2010 is de Vlaamse landbouw door warmte-krachtkoppelingssystemen en zonnepanelen een nettoproducent van elektriciteit geworden. In 2021 plaatst de landbouw 5.102 TJ meer op het net dan dat hij aan elektriciteit afneemt. Er zijn nog technische innovaties mogelijk om fossiele energie te besparen zoals recuperatie van warmte bij luchtontvochtiging, schermgebruik, warmtepompen, gebruik van restwarmte enz.

Het totale watergebruik in de land- en tuinbouw in 2019 bedraagt 66,2 miljoen m³. Op vlak van neerslagtekort en gemiddelde zomertemperatuur was 2019 een piekjaar. Ongeveer 58% van het water pompen landbouwers zelf op uit de grond. Daarna volgen hemelwater (27%), leidingwater (8%) en oppervlaktewater (7%).

In de landbouw is het totale voedselverlies in 2020 met 6% toegenomen tegenover 2015. Het bedraagt nu 349.000 ton, waarvan 243.000 ton in de tuinbouw. De stijging van het productievolume van teelten met een hoge "verliesfactor", bv. bij aardappelen en uien, speelt een belangrijke rol. Bovendien is de landbouwer ook sterk afhankelijk van de rest van de keten. Het relatieve voedselverlies in de Vlaamse landbouw (dus ten opzichte van de totale productie) is beperkt tot 4%. 95% van de voedselreststromen in de landbouw – (eetbaar) voedselverlies en (niet-eetbare) nevenstromen – wordt gevaloriseerd: 69% naar bodem, 19% naar diervoeder en 6% naar compostering /vergisting.

De biodiversiteit in landbouwgebieden in Vlaanderen staat onder druk. Landbouw is de grootste ruimtegebruiker in Vlaanderen en landbouwgebied is dus het grootste leefgebied voor planten en dieren. Het verlies aan biodiversiteit heeft gevolgen voor de ecosysteemdiensten die deze soorten leveren, zoals bestuiving en natuurlijke plaagbestrijding. Daarnaast heeft de landbouw ook een potentiële impact op de biodiversiteit buiten de landbouwgebieden. Daarom moet ook ingezet worden op het verminderen van de drukfactoren (emissies naar lucht, water, bodem, bodem- en watergebruik, etc.). De voorbije jaren is de gehele sector zich dan ook in toenemende mate bewust van de uitdagingen die voor haar liggen en ondernemen veel land- en tuinbouwers alleen of collectief actie om de biodiversiteit in landbouwgebied te verbeteren. Er zijn initiatieven om de biodiversiteit te versterken, zoals het Meetnet Biodiversiteit in het Agrarisch Gebied, dat gericht is op het monitoren en verbeteren van de biodiversiteit in landbouwgebieden. Landbouwers nemen ook maatregelen (bv. beheerovereenkomsten, coregelingen, agromilieu-klimaatmaatregelen, (niet-)productieve investeringen) die de biodiversiteit bevorderen, zoals het inzaaien van akkerranden met kruidenrijke mengsels, of maatregelen die de drukfactoren verlagen, bv. via een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of een verminderde bemesting.

De meeste landbouwers nemen een vrijwillig, al dan niet met een vergoeding, engagement op voor milieu en klimaat. In 2024 vroegen 14.343 landbouwers

ecoregelingen, agro-milieuklimaatmaatregelen of beheerovereenkomsten aan, goed voor een oppervlakte van 315.400 hectare waarop bijkomende maatregelen die positief bijdragen aan de biodiversiteit, het leefmilieu en het klimaat toegepast werden. De top drie van maatregelen die landbouwers hebben aangevraagd in 2024, zijn het behoud van meerjarig grasland (8.333 landbouwers), het verhogen van het organische koolstofgehalte via producten met een hoog koolstofgehalte (6.317 landbouwers) en de ecoregeling ecologisch beheerd grasland (3.677 landbouwers). Voor de meeste maatregelen zijn er meer aanvragen in 2024 dan in 2023.

De landbouw produceert niet alleen voedsel en voeder, maar ook biograndstoffen voor materiaaltoepassingen. Denk maar aan hennep, vlas of miscanthus. Om onze economie koolstofneutraal te maken, is de transitie van fossiele grondstoffen naar alternatieve bronnen en hernieuwbare grondstoffen - zoals biograndstoffen - van prioritair belang. Deze bio-economie zorgt voor nieuwe economische kansen voor de landbouw in Vlaanderen. De ontwikkeling van nieuwe waardeketens is focus van onderzoek en beleidsondersteuning.

De laatste jaren groeit de aandacht vanuit sector en beleid om de diverse milieu- en klimaatuitdagingen in de landbouw op geïntegreerde wijze, vanuit een systemisch perspectief, aan te pakken. Een voorbeeld is de Vlaamse voedselstrategie, die werd gelanceerd in november 2022 en tot stand kwam in samenwerking met partners uit agrovoedingsketen, middenveld, onderzoek en beleid. De strategie werkt via gerichte voedseldeals aan een veerkrachtig, duurzaam voedselsysteem, met voldoende gezond voedsel voor iedereen en binnen ecologische grenzen. Zo is er de deal rond agro-ecologie, een richtinggevend kader gebaseerd op een lijst principes over gezonde processen en relaties tussen mens, landbouw en natuur. Het Living Lab Agro-ecologie en Biologische Landbouw staat in voor kennisuitwisseling, vraaggestuurd onderzoek en een experimenteerruimte. De Vlaamse eiwitstrategie zet sinds 2021 in op lokale, duurzame en gezonde eiwitten, van veld tot bord.

Landbouw vormt de basis voor ons voedselsysteem

Een gezonde land- en tuinbouwsector vormt een fundament van de agrovoedingsketen en vormt een essentiële bijdrage aan een uitgebalanceerd en gezond voedingspatroon van onze burgers. Er wordt gewerkt aan de verdere verduurzaming van dit voedselsysteem om de voedselvoorziening klaar te maken voor de toekomst. Alle partners in het voedselsysteem spelen een rol in die duurzame voeding. Dat geldt voor de landbouw en voedingsindustrie, retail, horeca en catering en voor de consument, maar ook voor beleid, onderzoek en media.

Een gezond en duurzaam voedingspatroon vertrekt vanuit de voedingsdriehoek en de aanbevelingen van de Hoge Gezondheidsraad. In verhouding meer plantaardige dan dierlijke voeding eten. Binnen dat patroon kan de consument bewust kiezen voor lokale en seizoensgebonden producten. Lokale seizoensproducten zijn doorgaans beter voor milieu en klimaat. Lokale voeding draagt ook bij tot een sterkere band tussen producent en consument, zodat de burger weet waar zijn voedsel vandaan komt, wat de voedselgeletterdheid bevordert. Ook korteketeninitiatieven dragen hier aan bij.

Veranderende voedingsgewoonten bieden nieuwe kansen voor groei, innovatie en verdienmodellen in de land- en tuinbouw. De Vlaamse land- en tuinbouw speelt actief in op deze opportuniteiten. De sector is leverancier van verse groenten en fruit, waarvan de gemiddelde Vlaming te weinig eet om gezond te zijn. In het kader van de eiwitstrategie verschijnen er op de akkers meer lokaal en duurzaam geproduceerde peulvruchten, zoals gele bonen, kikkererwten en soja. Er wordt ook geëxperimenteerd met nieuwe eiwitten als algen of insecten, die eveneens

bijdragen aan de circulaire economie. Verschuivingen in consumptie en productie van eiwitten moeten hand in hand gaan met de ontwikkeling van lokale waardeketens.

Onderzoek, innovatie en kennisdoorstroming als motor van duurzame ontwikkeling

Vlaanderen heeft een sterk ontwikkeld landbouwonderzoeksveld waarin onder meer de universiteiten en hogescholen, het ILVO (Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek), de praktijkcentra, regionale voedselhub's, VIB, Flanders' Food een cruciale rol spelen. De kennisdoorstroming van onderzoeksresultaten naar de landbouwer, en omgekeerd, gebeurt op een geïntegreerde manier. Het is van essentieel belang om voldoende middelen te voorzien voor de doorstroming van deze kennis tot bij de landbouw(er) via demo's, operationele groepen etc. De evolutie gaat bijzonder snel, het is dus belangrijk dat we de nieuwe toepassingen en technieken snel kunnen integreren met aandacht voor het management op de bedrijven.

Onderzoek en innovatie zijn essentieel om te komen tot hoogkwalitatieve producten met een hoge(re) toegevoegde waarde op basis van meer duurzame productiemethoden, gezonde en nieuwe voedingsproducten, landbouwverbreding, korte en circulaire ketenmodellen, stadslandbouw en productie voor de biobaseerde economie (voeding én materialen).

V OVERKOEPELENDE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

1 Een richtinggevende visie op duurzame ontwikkeling van de lokale land- en tuinbouw binnen het toekomstig voedselvraagstuk (2030-2050)

De Europese Unie en Vlaanderen erkennen de cruciale en strategische rol van land- en tuinbouwers en dit zowel op vlak van voedsel, voedselzekerheid als tal van andere diensten ten voordele van de samenleving, de omgeving en het klimaat.

Het landbouw-overheidsbeleid is verregaand geharmoniseerd over alle EU-lidstaten heen. Fundamentele vrijheden, zoals vrij verkeer van kapitaal en goederen, vrijheid van vestiging en vrijheid van ondernemen, werden op die manier verankerd. Een Scandinavische consument moet de veiligheid, kwaliteit en productierandvoorwaarden van een mediterrane ham of sinaasappel kunnen vertrouwen, net zoals men omgekeerd noordelijke vis of visproducten moet kunnen vertrouwen die zuidwaarts worden afgezet binnen de interne markt. Die harmonisatie zorgt voor een gelijk speelveld, minder administratieve lasten en efficiëntiewinsten door bijvoorbeeld het wegvallen van dubbel- of grenscontroles.

Hoewel het EU-landbouw- en -voedselsysteem er de afgelopen decennia in slaagde om meerdere van de verdragsrechtelijke doelen te behalen, denk bijvoorbeeld aan voldoende voedsel aan betaalbare prijzen voor de bevolking. Werden eveneens een aantal belangrijke doelstellingen niet gehaald, wat bijkomende inspanningen terzake zal vergen.

Landbouwers hebben het gevoel niet meer gewaardeerd te worden voor hun rol en bijdrage aan de complexe maatschappij, terwijl zij in beginsel maken wat diezelfde maatschappij vraagt en koopt. De instap in het landbouwberoep gaat in alle lidstaten fors achteruit en tegelijk neemt de psychosociale problematiek toe. Net als in andere mondiale productieregio's leiden economische wetmatigheden ook bij ons tot schaalverandering, integratie en concentratie en zet het familiale landbouwmodel onder druk.

In navolging van de breedgedragen roep om evaluatie van de huidige manier waarop de overheid tegenover landbouw en voeding aankijkt, zoals ook bleek uit het recente eindrapport van de Strategische dialoog over de toekomst van de EU landbouw onder leiding van Prof. Em. Peter Strohschneider, kondigde de in wording zijnde Europese Commissie 2024-2029 aan om binnen de 100 dagen na haar aantreden werk te zullen maken van een geactualiseerde visie op landbouw en voeding.

Gezien de hoge verwevenheid van Vlaanderen met de EU en gezien de rechten en plichten die inherent uit het EU-lidmaatschap volgen, zal deze hernieuwde EU-visie een belangrijke leidraad vormen voor de toekomst van het voedselproductiesysteem in België en Vlaanderen.

Tegen uiterlijk 1 januari 2026 zal ik, ook rekening houdende met de hernieuwde EU-visie, ook in Vlaanderen een visienota opmaken voor onze landbouwsector en de bredere voedselsysteem. Die visie moet weergeven hoe we een rendabel landbouwmodel laten passen binnen de ecologische grenzen van onze regio, met oog voor duurzaam grondgebruik en wederkerig goed nabuurschap. De Vlaamse landbouwvisie 2030-2050 moet onze land- en tuinbouwers een langetermijnperspectief bieden en bijdragen tot de realisatie van diverse Europese verplichtingen o.a. natuur-, klimaat-, en milieuverplichtingen.

De Vlaamse Landbouwvisie 2030-2050 zal het belang van de verjonging van het landbouwberoep benoemen, evenals de onderlinge versterking tussen landbouw- en voedselbeleid, plattelandsbeleid en omgevings- en klimaatbeleid.

Met die breedgedragen visie 2030-2050 wil Vlaanderen een richting aangeven op vlak van de diverse korte- en langetermijnduitdagingen voor de Vlaamse land- en tuinbouwers en het agrovoedingssysteem, waarbij ook oog is voor de impact van Vlaams beleid waarvoor geen Europees kader is, zoals het ruimtelijk beleid.

Die visie willen we opmaken met de hulp en input van de betrokken sectoren en het brede publiek.

2 Het belang van de Vlaamse land- en tuinbouw verdedigen op het internationaal toneel

De Europese Unie is de eerste en belangrijkste hefboom van het Vlaamse beleid voor de landbouwsector. Een aantal grote kaders zullen de speelruimte voor het landbouwbeleid in Vlaanderen de komende tijd sterk definiëren. Ik denk in de eerste plaats aan het Meerjarig Financieel Kader voor de periode na 2027, de door de nieuwe Europese Commissie op te maken Visie op Landbouw en Voedsel en de herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid na 2027. Naast deze grote kaders zal de Europese Unie via meer specifieke regelgeving nog meer de agenda bepalen. Daarbij zal ik steeds ijveren voor een beleid dat de landbouwsector alle mogelijke kansen geeft en tegelijk inzet op verdere verduurzaming binnen het normerende kader dat de ecologische grenzen en de ruimtelijke impact van en op Vlaanderen respecteert.

Dit zorgt ervoor dat ik in lijn met het Regeerakkoord sterk zal inzetten op een nauwgezette opvolging van de Europese Unie. Dit om de Europese tendensen en beleidsinitiatieven met impact op onze land- en tuinbouw snel te detecteren om zo het Vlaamse beleid te informeren, maar ook om proactief en bij voorkeur in een zo vroeg mogelijk stadium de Vlaamse belangen te verdedigen in het Europees besluitvormingsproces. Om de standpunten van de Vlaamse Regering kracht bij te zetten, zorg ik samen met mijn collega-landbouwministers voor een sterke Belgische standpuntvorming en vervolgens naar allianties met andere lidstaten binnen de Raad Landbouw van de EU. Ook met andere relevante EU-instellingen onderhouden mijn administratie en ik goede contacten en bouwen we verder het bestaande netwerk uit.

Daarnaast heeft handel een grote impact op de land- en tuinbouwsector. Handel met buurlanden, maar ook buiten de Europese Unie zorgt voor welvaart en opent markten voor de agrovoedingssector, maar kan ook voor oneerlijke concurrentie zorgen. Daartoe bewaak ik het level playing field met andere Europese lidstaten om de concurrentiekracht van onze land- en tuinbouwers te bewaken. Ik bewaak ook intern het level playing field tussen de verschillende sectoren bij de implementatie van het Europese en internationale beleid met een impact op de Vlaamse land- en tuinbouwsector. Binnen het Europese handelsbeleid pleiten we voor dezelfde standaarden voor agrovoedingsproducten als diegene die hier binnen de Europese Unie worden gehanteerd.

De multilaterale fora zoals Wereldhandelsorganisatie, de Landbouw- en Voedselorganisatie van de Verenigde Naties (FAO) en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) volg ik op voor zover zij impact hebben op ons beleidsniveau. Ik zoek hiervoor ook samenwerking met Vlaamse en federale collega's die hier ook in investeren.

Tot slot is het ook van belang om bilaterale relaties verder uit te bouwen. De prioriteit ligt bij de buurlanden en hun nabijgelegen regio's. Verder kunnen ook de

lidstaten van de EU belangrijke partners zijn, zeker met het oog op de versterking van de Vlaamse posities in de Raad van de EU. Daar waar het nuttig is, gaan we samenwerkingen aan met landen van buiten de EU.

3 Een moderne, laagdrempelige en klantvriendelijke overheid voor ondernemingen in de primaire sector

In een steeds complexer wordende maatschappij, nemen de verwachtingen ten aanzien van ondernemingen stelselmatig toe. Om de inlossing van die verwachtingen te waarborgen zien wetgevers en -uitvoerders zich genoodzaakt regels uit te vaardigen als blijkt dat privaat initiatief uitblijft of faalt om vooropgestelde overheidsdoelen autonoom te behalen. Uit die regels en regelgeving volgen (bijkomende) verplichtingen die tot administratieve lasten leiden, bijvoorbeeld om de naleving er van op individueel ondernemingsniveau te borgen of te kunnen controleren.

Overmatige regels en bijhorende lasten ontstaan sneller door het cumulatieve samenspel van diverse regelgevingen, uitgevaardigd door meerdere hogere/lagere overheden.

Ten opzichte van andere economische sectoren speelt daarbij de regeldruk in de primaire sector sterker, omdat het inherent is aan het beroep om met diverse en talrijke domeinen tegelijk in aanraking te komen.

Het kalf ligt dus niet enkel gebonden bij elk van deze belendende domeinen apart, maar voornamelijk bij de cumulatie er van.

Ook vormen de cumulatieve administratieve lasten een comparatief nadeel voor het familiaal landbouwmodel, gezien die administratie overwegend wordt gedragen door het bedrijfshoofd en/of zijn gezinsleden zelf. Waar KMO's meestal administratief personeel in dienst hebben om de lasten te vervullen, is dat in de familiale landbouw vrijwel niet het geval en/of kan slechts een beperkt deel van de lasten worden uitbesteed aan derden.

In de eerste plaats zijn land- en tuinbouwers ondernemers die zich met hun beroep willen bezighouden en niet met administratieve lasten. Daarom zullen we bij iedere beleidsmaatregel inzetten op het vermijden van overbodige administratieve lasten. Daarbij zullen we in het eerste jaar van de legislatuur, in het kader van het regeringsproject inzake de beperking van administratieve lasten en na een evaluatie van de bestaande toestand, een actieplan tot administratieve vereenvoudiging en beperking van de overbodige regeldruk voorleggen aan de Vlaamse Regering. Dat mag niet leiden tot een afzwakking van het milieubeschermingsniveau en het vergroten van de doelafstand. Op basis daarvan zullen we, waar nuttig en nodig, de regelgeving vereenvoudigen.

We reiken daarnaast informatie op een eenvoudige, eenduidige en makkelijk vindbare manier aan. Digitale interactie is daarbij de standaard gezien dit voor alle partijen voordelen biedt. Concreet nemen we hiertoe initiatief tot voorbereiding van een uniek loket voor land- en tuinbouwers, gebaseerd op het 'only once' principe.

VI BELEIDSVELD I: LANDBOUW EN ZEEVISSERIJ

1 Inhoudelijk structurelement 1: Land- en tuinbouw

1.1 Prestatie-indicatoren

Benaming	(1) areaal waarvoor een agromilieuklimaatmaatregel is aangegaan
Definitie	De indicator omvat het areaal waarop een in het kader van het GLB aangegane agromilieuklimaatmaatregel van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij van toepassing is. Agromilieuklimaatverbintenissen zijn engagementen die gunstig zijn voor natuur/milieu/klimaat en die verder gaan dan het wettelijk kader.
Relevantie	De agromilieuklimaatverbintenissen vormen een onderdeel van het Vlaams GLB-Strategisch Plan. Voor deze maatregelen is er naast Europese ook Vlaamse cofinanciering. Deze maatregelen dragen bij tot verschillende milieu -, klimaat – en biodiversiteitsdoelstellingen. Specifiek gaat het om de volgende agromilieuklimaatmaatregelen: Tijdelijk grasland naar blijvend grasland Teelt van meerjarige milieu -, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen Meerjarige bloemenstrook in de fruitteelt Onderhoud boslandbouwsystemen Het Vlaams GLB-Strategisch Plan is van start gegaan in 2023.
Berekeningswijze	Via de verzamelaanvraag geeft de landbouwer jaarlijks het areaal aan waarop een agromilieuklimaatverbintenis van toepassing is. Via het monitoringssysteem dat opgezet wordt voor de rapportering in kader van het GLB kan dan het areaal aan verbintenissen worden berekend. Dit wordt uniek per maatregel berekend. Vervolgens worden de totalen per maatregel opgeteld.
Bron	Agentschap Landbouw en Zeevisserij
Meetfrequentie	Jaarlijks (voorjaar van jaar N+2)

Benaming	(2) Areaal in omschakeling naar biologische landbouw
Definitie	De indicator omvat het areaal waarvoor in het kader van het GLB een agromilieuklimaatmaatregel 'omschakeling naar biologische landbouw werd aangegaan.
Relevantie	De omschakeling naar biolandbouw vormt een onderdeel van het Vlaams GLB-Strategisch Plan. Voor deze maatregel is er naast Europese ook Vlaamse cofinanciering. Deze maatregel draagt bij tot verschillende milieu -, klimaat – en biodiversiteitsdoelstellingen en toont de evolutie van omschakeling naar bio-areaal in Vlaanderen aan.
Berekeningswijze	Via de verzamelaanvraag geeft de landbouwer jaarlijks het areaal aan dat in omschakeling is. Via het monitoringssysteem dat opgezet

	wordt voor de rapportering in kader van het GLB kan dan het unieke areaal aan verbintenissen worden berekend.
Bron	Agentschap Landbouw en Zeevisserij
Meetfrequentie	Jaarlijks (voorjaar van N+2)

1.2 SD 1 - Een leefbare en bloeiende landbouwsector als essentiële schakel binnen een sterk agrovoedingscomplex

De voorbije decennia is de Vlaamse agrovoedingssector uitgegroeid tot een toonaangevende speler binnen de interne markt van de Europese Unie. Het is ook de grootste Belgische werkgever binnen de maaknijverheid.

De waarde daarvan kan niet worden onderschat en situeert zich op meerdere vlakken: de sector levert een positieve bijdrage aan de handelsbalans, aan de tewerkstelling, aan het bruto binnenlands product en dus aan de belastbare basis voor publieke uitgaven die de Vlaamse welvaart- en welzijnsstaat financieren, aan de voedselzekerheid voor de toenemende bevolking, aan de plattelandseconomie, aan ecosysteemdiensten (zie SD2), etc.

De lokale verwevenheid tussen de voedingsindustrie en landbouw is bovendien groot. Op de brede schouders van onze familiale landbouw is een enorm sterke agrovoedingsketen gebouwd. Omgekeerd geldt evenzeer dat die sterke agrovoedingsketen kansen biedt en heeft geboden aan de lokale landbouwsector om verder te ontwikkelen en tot de wereldtop te behoren voor wat betreft duurzame voedselproductie.

Deze inter-afhankelijkheid tussen de lokale primaire en secundaire sector en hun meervoudige rol binnen de Vlaamse maatschappij, noodzaken een leefbare en bloeiende landbouwsector waarbij we als overheid de pluspunten koesteren en tegelijk investeren in de verbeterpunten.

Het sleutelbegrip om dat op het terrein te realiseren, is samenwerking. Enerzijds samenwerking tussen landbouwers onderling om hun positie binnen de keten te versterken, anderzijds samenwerking binnen de keten om er collectief op vooruit te gaan.

1.2.1 OD 1.1 - Bevorderen van veerkrachtig ondernemerschap in de land- en tuinbouw

Bij haar toetreding tot de Europese Unie onderschreef lidstaat België het beginsel van openmarkteconomie met vrije mededinging. Ondernemers worden derhalve geacht om marktgericht te produceren en het aanbod zo maximaal mogelijk af te stemmen op de (verwachte) vraag. Die vraag wordt op haar beurt bepaald door het aantal consumenten (*demografische bevolkingsevolutie*) en consumptievoorkeuren (*dieetpatronen*) in de EU en daarbuiten. De interne EU-markt is daarbij de thuismarkt, terwijl de wereldmarkt een opportuniteitsmarkt is die bestaat bij gratie van een concrete vraag naar onze producten. Net zoals we zelf omgekeerd vragen om producten uit derde landen zoals cacao, mango, koffiebonen, bananen, etc.

Marktgerichte productie in een hoogst competitieve omgeving vergt sterk en veerkrachtig ondernemerschap.

Ondernemerschap betekent kansen zien, kansen benutten en waarde creëren voor jezelf en anderen. Excelleren op landbouwtechnisch vlak is vandaag niet meer voldoende om zich overeind te houden, van de hedendaagse landbouwer wordt verwacht van meerdere markten thuis te zijn.

Weloverwogen strategische bedrijfskeuzes, die rekening houden met interne en externe invloedsfactoren, staan daarbij voorop: welke markt wordt beoogd? Hoe wordt de onderneming gefinancierd? Hoe reageer ik op lange-termijn uitdagingen? etc.

Gezien de diversiteit van de Vlaamse land- en tuinbouwsector is er op deze vragen geen generiek antwoord. Net als in de secundaire en tertiaire sector, waar de primaire sector diverse linken mee heeft, bepaalt marktwerking finaal het marktaandeel van de diverse bedrijfstypes. Die verscheidenheid aan types en modellen vormt een troef van onze Vlaamse landbouw. Een brede waaier aan consumenten- en maatschappelijke verwachtingen, vergt nu eenmaal een ruime diversificatie aan bedrijven en bedrijfstypes om die verwachtingen in te lossen. Niettegenstaande het uiteraard de private sector toekomt om initiatief en ondernemerschap aan de dag te leggen, hebben we als overheid een belangrijke taak om een gunstig ondernemingsklimaat te scheppen. Dit omvat, naast eenduidige, voorspelbare en stabiele spelregels, een focus op toegang tot kennis, innovatie, financiering, onroerende productiemiddelen evenals op risicobeheer.

1.2.1.1 Ondernemerschap bevorderen via het GLB

Om landbouwers in hun ondernemerschap te ondersteunen biedt de Europese Unie diverse ondersteunende instrumenten.

Wat betreft het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF), behoud ik het totaal budget. Voor agro-ecologische technieken, biologische productie, IPM en samenwerking worden, verhoogde subsidiepercentages voorzien. We koppelen ook de investeringssteun aan de duurzaamheidscriteria in het kader van de uitvoering van de milieu- en klimaatdoelstellingen. Ik zal daartoe ook meer de duurzaamheidsimpact van VLIF-steun onder de aandacht brengen op basis van een VLIF duurzaamheidsdatabank. Om investerings lock-ins te vermijden voorzie ik via het systeem van de Kennisportefeuille de mogelijkheid om advies te krijgen bij het maken van lange termijn bedrijfskeuzes en het maken van een bedrijfsplan.

Als het gaat over het opzetten van nieuwe ketens en het afstemmen van vraag en aanbod, overstijgt dit de ondernemingskracht van een individuele landbouwer. Het GLB-instrument "Europese InnovatiePartnerschappen" (EIP) is ideaal om dergelijke samenwerking in de keten te stimuleren. De komende jaren zal ik bijkomend stimuleren dat adviesdiensten en vormingscentra nog meer betrokken worden bij EIP, demonstratieprojecten en andere projecten, zodat ze in poleposition zitten om de opgedane kennis te verspreiden in de brede landbouwsector. Daarbij focussen we ons op samenwerkingen die duurzame landbouwpraktijken faciliteren. De vormingscentra zullen ook via de in het GLB-Strategisch Plan voorziene vormingsprojecten kennis rond prioritaire thema's, die zowel agronomie, economie, als (systeem)innovatie omvatten, kunnen bundelen en de landbouwer er op een bevattelijke manier inzicht in geven.

1.2.1.2 Innovatie ontwikkelen én implementeren

Innovatie in de hele voedingsketen is essentieel om een geïntegreerd, circulair en competitief voedselsysteem te realiseren. Het biedt immers kansen om productie efficiënter en duurzamer te maken, om nieuwe paden te bewandelen, enz.... Op die manier komen we tot een productievare landbouw die op een veilige, milieuvriendelijke en klimaatbestendige manier plaatsvindt. Omdat landbouwbedrijven doorgaans klein zijn, moeten landbouwers samenwerken om innovatieprocessen te realiseren.

Wat de instrumenten betreft van VLAIO op het vlak van het stimuleren van innovatie ga ik het gesprek aan met mijn collega bevoegd voor Economie om de LA-trajecten te evalueren om ze nog beter te laten beantwoorden aan de huidige noden.

1.2.1.3 Toegang tot financiering

Net als andere ondernemingen hebben ook landbouwondernemers nood aan kredietverstrekking, zoals op het ogenblik van de overname van een bedrijf, maar ook bij daarop volgende investeringen en/of met oog op werkingskapitaal. Het bekomen van kredieten is voor velen geen evidentie. Starters hebben vaak weinig zekerheden om als onderpand aan de kredietverstrekker te geven.

Daarom voorziet de Vlaamse Participatie Maatschappij (PMV) sinds geruime tijd in een mogelijkheid om een deel van dergelijke kredieten te waarborgen.

In juli 2024 verleende de Europese Commissie haar goedkeuring aan een voorstel om - op vlak van investeringskredieten - de waarborgregeling aan te passen in navolging van de toegenomen kapitaalsintensiteit voor investeringen.

In deze regeerperiode maak ik samen met de minister van Economie werk van de uitrol en bekendmaking van deze aangepaste waarborgregeling, die meer gewaarborgde investeringen moet mogelijk maken binnen de strategische doelstelling duurzame groei van PMV.

Voor werkings- en overnamekapitaal blijven de bestaande waarborgregelingen van kracht.

Ik ga in overleg met andere overheden en de bankensector om de toegang tot financiële instrumenten te optimaliseren, in het bijzonder voor jonge starters.

1.2.1.4 Risicobeheer

De voorbije decennia werden landbouwondernemingen geconfronteerd met diverse risico's. Denk bijvoorbeeld aan prijs- en marktrisico's, (acute) aantasting van het consumentenvertrouwen, verontreiniging of contaminatie, ziekten en plagen, uitzonderlijke weersomstandigheden, schade door wild, wijzigende overheidsregels, etc.

Om deze risico's zo goed als mogelijk te beheersen, hanteren ondernemingen de cascade 'voorkomen van', 'aanpassen aan' en 'mitigeren van' risico's. Dat biedt echter niet in alle situaties afdoende bescherming.

Bij uitzonderlijke crisissituaties die de normale marktwerking ontwrichten en/of kunnen leiden tot een domino-effect van omvallende ondernemingen, voorziet de Europese Unie een aantal crisisinstrumenten die de Commissie geval per geval kan activeren. Het is inherent aan dergelijke catastrofische crisissen dat ze lastig of niet te voorspellen zijn en maatwerk vergen.

Voor risico's die, niettegenstaande ze op individueel bedrijfsniveau catastrofaal kunnen zijn, niet noodzakelijk tot een veralgemeende marktontwrichting uitgroeien, biedt de EU de mogelijkheid om private initiatieven tot risicobeheersing te stimuleren en te steunen. Naar analogie van meerdere lidstaten maakt Vlaanderen hiervan gebruik op vlak van gangbaar vermarktbare klimatologische teeltrisico's. Er vindt in 2025 een evaluatie plaats van de Brede Weersverzekering waarna eventueel via andere systemen, zoals onderlinge fondsen, ingezet wordt op risicomangement voor de land- en tuinbouwers waarbij we breder kijken dan

enkel weersrisico's. We gaan hiervoor ook in overleg met de sector om een passende oplossing te zoeken.

Boeren moeten niet alleen kosteneffectief produceren, zij worden geacht ook op een duurzame en milieuvriendelijke manier te werken en de bodem en biodiversiteit in stand houden. Op de markt gaan boeren in competitie met boeren uit derde landen waar onze productienormen en -randvoorwaarden niet van toepassing zijn. Dat beïnvloedt de competitiviteit. Binnen het Europese handelsbeleid pleit de Vlaamse Regering daarom voor dezelfde standaarden voor agrovoedingsproducten als diegene die hier binnen de Europese Unie worden gehanteerd.

Om inkomensstabilisatie te verzekeren, duurzame landbouwmethodes te faciliteren en publieke diensten te kunnen vergoeden voorzie ik ook de komende jaren, als uitvoering van het GLB, directe betalingen en een gemeenschappelijke marktordening.

Ik streef voorts naar voldoende budget voor het GLB in relatie tot de doelen en vraag om voldoende flexibiliteit vanuit Europa om de aan Vlaanderen ter beschikking gestelde middelen efficiënt en doelmatig in te zetten om zo de doelen wat betreft bestaanszekerheid en milieu te behalen.

1.2.1.5 Optimaliseren van de markttransparantie

Een gebrek aan markttransparantie en informatie-asymmetrie kan leiden tot inefficiënties in markten en oneerlijke concurrentie, doordat partijen met de meest nauwkeurige gegevens een onevenredig voordeel hebben. Sinds 2019 is er in Europa regelgeving van kracht die de rapportage van marktprijzen uitbreidt, met als doel deze asymmetrie te verminderen.

Dit initiatief om de markttransparantie te verbeteren is inmiddels enkele jaren in werking. Het is daarom noodzakelijk om te evalueren welke marktinformatie momenteel ontbreekt of, omgekeerd, welke informatie weinig bijdraagt aan het optimaal functioneren van de agrovoedingsketen.

Ik zal met de sector en de brede agrovoedingsketen bekijken hoe we dit alles verder kunnen optimaliseren, waarna desgevallend op basis van de resultaten gepleit kan worden bij de Europese Commissie voor een herziening van de huidige regelgeving. Hiervoor gaan we ook in overleg met de Federale overheid, om het Prijzenobservatorium, dat in dit kader opgericht werd, te versterken. Daarnaast dringen we aan op een versterkt toezicht op en handhaving door de Economische Inspectie inzake geschillen over oneerlijke handelsafspraken in de agrovoedingsketen.

Om de transparantie van de vleesketen te verhogen, verplicht de EU slachthinrichtingen om karkassen van varkens en runderen in te delen volgens kwaliteitsklasse (aandeel mager vlees en beveleedheid). Die indeling wordt uitgevoerd door erkende indelingstoestellen en/of via visuele beoordeling door erkende classificeerders. Toezicht op deze indeling in de slachthuizen zorgt ervoor dat de veehouders ook op een meer objectieve manier voor de geleverde kwaliteit vergoed kunnen worden.

De huidige Vlaamse regelgeving, waarin heel wat technische en praktische bepalingen van de karkasclassificatie worden geregeld, is aan een actualisatie toe en zal ik deze regeerperiode onder handen nemen.

1.2.2 OD 1.2 - Toegang tot kwaliteitsvolle bedrijfsadviezen en vorming

De Vlaamse landbouwsector wordt gekenmerkt door haar familiale karakter, waarbij eigenaarschap, kapitaal en arbeid worden gedeeld door gezins- of familieleden. Soms aangevuld met externe of tijdelijke arbeidskrachten in functie van seizoenspieken. Dit zorgt voor een grote robuustheid van Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven, maar vraagt ook een specifieke aanpak wat betreft vorming en advies.

Deze context noodzaakt dat landbouwers verschillende zaken tegelijk moeten beheersen en ook effectief leveren. Ze moeten landbouwtechnisch onderlegd zijn, hard onderhandelen met leveranciers en afnemers, boekhouden, risico's beheersen, medewerkers aansturen, overheidsregels beheersen en naleven, markt-tendensen aanvoelen, digitale vaardigheden bijschaven, etc.

Naast de opleidingsmogelijkheden die via het reguliere (landbouw)onderwijs worden aangeboden, is er een noodzaak tot levenslang leren via onder meer initiatieven tot kennisopbouw- en deling, sensibilisering, opleidingen en specifieke adviesverlening op maat. Dit voor de diversiteit aan bedrijfstypes en bedrijfsleiders, met bijzondere aandacht voor jongeren en zij-instromers.

Het verder versterken van het AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System) moet de transitie naar een duurzame en veerkrachtige landbouw stimuleren. Het AKIS of kennis- en innovatiesysteem in de landbouw verwijst naar het geheel van de actoren en organisaties die betrokken zijn bij het genereren, verwerken, opslaan, verspreiden en gebruiken van kennis om problemen in de landbouw op te lossen en te komen tot innovatie.

Om het AKIS de komende jaren te versterken kijken we ook over het muurtje naar het VLAIO-netwerk dat als doel heeft een ecosysteem voor ondernemerschap en innovatie te creëren voor Vlaamse ondernemingen. De focus ligt hierbij op informatie, begeleiding en advies naar duurzame landbouwpraktijken. We onderzoeken de goede praktijken en zoeken maximaal aansluiting en afstemming van AKIS met het VLAIO-netwerk.

Binnen de innovatiespiraal moeten we ook blijvend inzetten op de rol van de naschoolse vorming via de geregistreerde vormingscentra. De steun hiervoor zal ik de komende jaren minstens behouden. De vormingscentra bieden opleidingen aan die zowel het ondernemerschap als de innovatiekracht van onze landbouwers ondersteunen en kennis te geven om zich aan te passen aan de veranderende markt-omstandigheden en het hoofd te bieden aan de verschillende agronomische en klimatologische uitdagingen. Daarvoor biedende vormingscentra ook opleidingen aan in kader van duurzame productiemethodes zoals de biologische productie en agro-ecologische praktijken.

Om de bedrijfseconomische kennis te versterken worden de globale bedrijfseconomische resultaten van het boekhoudnet van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij, met name het LandbouwMonitoringNetwerk (LMN), maximaal ontsloten via de website van het Agentschap en wordt actief ingezet op het verspreiden van de resultaten.

1.2.3 OD 1.3 - Inzetten op diverse verdienmodellen

In deze regeerperiode maak ik verder werk van het verhogen van het inzicht in leefbare bedrijfsstrategieën en verdienmodellen. Naast het belang van goed overwogen lange termijn keuzes, kan advies op maat ook op korte termijn en meer

operationeel van aard zijn en zo bijdragen tot een verduurzaming van de bedrijfsvoering.

Ook goede adviezen op het vlak van milieuparameters kunnen de transitie naar duurzame productiemethodes versnellen, denk hierbij aan advisering op het vlak van water (zowel kwalitatief als kwantitatief), bodemkwaliteit, bemesting, emissies, geïntegreerde gewasbescherming, agro-ecologische praktijken, circulaire landbouw, biologische landbouw, diergezondheid en dierenwelzijn de nodige aandacht.

In vorige legislatuur werden via onderzoek door het ILVO een verdienwijzer op economisch vlak en een klimaatscan klimrek op ecologisch vlak ontwikkeld. Ook werd een onderzoeksproject routeplanner melkveehouderij gelanceerd. Dit zijn zeer goede initiatieven, maar het komt er op aan in deze legislatuur hierop verder te bouwen zowel op onderzoeksvlak met bijzondere aandacht voor de toepasbaarheid door landbouwers/adviseurs, maar vooral op de brede uitrol ervan. Op dit vlak is een versnelling nodig en moeten de ontwikkeling en het gebruik van beslissings/duurzaamheidstools (combinatie van economische, ecologische en sociale aspecten) een absolute prioriteit worden.

Ik reken hiervoor op de input van de land- en tuinbouwers en initiatieven en onderlinge samenwerking van de ketenpartners, de onderzoeksinstellingen en praktijkcentra.

1.2.4 OD 1.4 - Generatiewissel en (jonge) starters faciliteren

De generatiewissel en het vinden van voldoende (jonge) starters is een van de grootste uitdagingen die de toekomst van deze strategische sector hypothekeert.

Gezien de leeftijd van veel land- en tuinbouwers en het aantal opvolgers dat klaar staat, zal de komende jaren een ware generatiewissel moeten plaatsvinden. Daartoe zullen we voldoende jonge boeren, inclusief zij-instromers nodig hebben die de toekomst van de land- en tuinbouwsector zullen dragen. Deze beleidsperiode zal cruciaal zijn voor heel wat jonge land- en tuinbouwers.

Heel wat jonge land- en tuinbouwers en starters ervaren de beleidscontext als een grote drempel om in de sector te stappen. Het gebrek aan perspectief en zekerheid doet velen twijfelen. De komende jaren wil ik dan ook consequent zoeken naar manieren om dat perspectief te vergroten, de administratieve lasten te verlagen, de langdurige zekerheid te bieden en het beroep van landbouwer aantrekkelijk te maken. Daartoe zullen we deze regeerperiode belemmeringen die jongeren en potentiële nieuwkomers ervaren om in het beroep van landbouwer te stappen inventariseren en vervolgens via een actieprogramma trachten te mitigeren op domeinen waar we als overheid een impact op hebben.

Om te kunnen blijven rekenen op (jonge) starters in de land- en tuinbouwsector zal ik ook de nodige middelen blijven voorzien. Vandaag wordt in het kader van het GLB reeds geïnvesteerd in de instap alsook de eerste jaren op het landbouwbedrijf. Ik zet die steun verder en ga ook in het nieuwe GLB op zoek naar manieren om jongeren maximaal te ondersteunen. In dat kader evalueren we ook het bestaande GLB-instrumentarium voor jonge starters.

Naast jonge boeren die gewoonlijk het familiale landbouwbedrijf overnemen zijn er ook heel wat zij-instromers. Zij stappen vaker in nieuwe, innovatieve verdienmodellen die dicht bij de consument staan. Ook zij ervaren best wat drempels om in te stappen in de landbouwsector. Gezien zij vaker niet opgroeiden

op een landbouwbedrijf hebben zij andere vormingsnoden. Daartoe zal ik in het vormingsbeleid het vormingsaanbod speciale aandacht hebben voor deze groep. Jonge land- en tuinbouwers hebben nood aan specifiek beleid voor hun doelgroep, maar eveneens omstandigheden waarin zij kunnen ondernemen. Daartoe zullen we hen betrekken en speciale aandacht voorzien voor deze doelgroep in de onderdelen die voor alle land- en tuinbouwers belangrijk zijn zoals toegang tot grond, een duidelijke toekomstvisie en een beperking van de administratieve lasten.

1.2.5 OD 1.5 - Versterken van de positie van de land- en tuinbouwers

Landbouwers opereren in een keten met toeleveranciers en afnemers, maar situeren zich al te vaak in een zwakke machtspositie.

In de voedingsketen is het aantal vragers beperkt tot relatief weinig en vaak grote spelers (verwerkers, inkoopkantoren, retailers), terwijl er talrijke en vaak kleine verkopers zijn (landbouwers).

Deze situatie leidt er toe dat de landbouwgoederen via marktwerking vaak niet billijk vergoed worden. Landbouwers zijn geen prijszetters maar prijsnemers, en dit zowel ten opzichte van hun leveranciers als ten opzichte van hun afnemers. Dat maakt het lastig om productiekosten door te rekenen en eigen bedrijfsmarges te verzekeren. Lastig op vlak van productiekosten voor de private goederen en diensten, meestal onmogelijk op vlak van productiekosten voor de publieke goederen en diensten die ze leveren.

Een tweede reden voor de kwetsbare positie van boeren is de aard van de landbouwactiviteiten en -producten, gekenmerkt door lange productiecycli, de beperkte houdbaarheid van producten, de onzekerheden als gevolg van wijzigende omstandigheden of biologische processen evenals een inelastische vraag naar voedingsmiddelen.

Een derde reden is dat langs de leverancierskant de landbouwers de omgekeerde situatie hebben, daar worden ze geconfronteerd met een beperkt aantal aanbieders voor grondstoffen en veel afnemers, waardoor de landbouwer ook daar prijsnemer is.

Om de positie van landbouwers op vlak van marktwerking en prijsvorming te verbeteren, zijn er op vandaag volgende beleidsinitiatieven van kracht:

- Bescherming tegen oneerlijke handelspraktijken van afnemers tegenover leveranciers. Omwille van de intra-Belgische bevoegdheidsverdeling werd deze EU-richtlijn omgezet door de Federale overheid en gehandhaafd door de Economische Inspectie van de FOD Economie.
- Opzetten van structurele horizontale samenwerkingsverbanden (*producentenorganisaties en unies van producentenorganisaties*) die o.m. schaalvoordelen benutten, de productie van het aanbod plannen/regisseren in functie van de verwachte marktvraag, het aanbod concentreren, collectieve/centrale investeringen doen die efficiënter zijn dan verspreide investeringen bij de individuele leden, kennis opbouwen en verspreiden, etc.

In deze regeerperiode faciliteer en steun ik de oprichting, erkenning en werking van dergelijke producentenorganisaties. Ik evalueer het huidige minimale aantal coöperanten dat redelijkerwijs noodzakelijk wordt geacht voldoende marktmacht te verwerven en neem desgevallend een initiatief om bij te sturen. Op vlak van

bijkomende financiële ondersteuning van producentenorganisaties voorzie ik mogelijkheden naar projectmatige samenwerkingsondersteuning. Daarnaast zetten we er ook op in dat die samenwerkingsverbanden slagkrachtig kunnen optreden en via diverse kanalen de middelen daartoe kunnen verzamelen.

Verder houd ik bij de federale collega bevoegd voor Economie (/mededinging) vinger aan de pols over de omzetting en uitvoering van de Europese regelgeving inzake oneerlijke handelspraktijken, waarover jaarlijks wordt gerapporteerd. Ik vraag de federale minister bevoegd voor Economie om een wetgevend initiatief te overwegen dat de onderhandelingspositie van land- en tuinbouwers versterkt.

Het Vlaams Landbouw Monitoring Netwerk (LMN) levert sectorbrede bedrijfseconomische en andere data op en vormt ook een belangrijke bron van input voor het Federale prijzenobservatorium. Dit observatorium stelt onder andere rendabiliteits- en kostprijs indicatoren op die de prijs- en margevorming in de agrovoedingsketen objectiveren en monitoren.

Sommige landbouwers slagen er in om voor (een deel van) hun productie een eigen markt te creëren via kortere ketens. De korte keten heeft als voordeel dat landbouwers zelf het prijszeggenschap over hun producten kunnen behouden en door het direct contact met de consument ook optreden als ambassadeurs van de landbouw. Hoewel dat ten volle wordt ondersteund en aangemoedigd, is het potentieel daarvan sterk teelt-, plaats- en situatie-afhankelijk.

Om die korte keten initiatieven te bevorderen zal ik dan ook de acties voortvloeiend uit de strategische visienota voor korte keten, die samen met de diverse stakeholders opgemaakt werd in 2022, verder uitvoeren. We versterken de steun voor het logistieke aspect en de vermarkting van de korte keten en we werken eventuele drempels, over beleidsdomeinen heen, verder weg. We stimuleren aanpassingen aan de verwerkingsketen via het GLB voor duurzame landbouwpraktijken. Ook vzw VLAM wordt hier nauw bij betrokken.

Stadslandbouw biedt onbetwistbaar kansen om consument en producent dicht bij elkaar te brengen. Binnen de acties rond de korte keten zal ik dan ook versterkte aandacht hiervoor hebben. In de bestaande GLB-instrumenten zijn vele kansen voor korte keten en stadslandbouw en deze zal ik nog meer onder de aandacht brengen.

1.2.6 OD 1.6 - Keten(samen)werking als fundament voor de competitiviteit

Horizontale samenwerking (OD 1.5) streeft naar het versterken van de marktmacht van de primaire schakel binnen de voedingsketen. Bij eenzelfde taartgrootte impliceert een groter stuk voor één partij evenwel per definitie een kleiner stuk voor andere partijen.

Wil iedereen er op vooruit kunnen gaan, zonder winnaars en verliezers, dan moet een spel waarin winst voor de ene, verlies voor de andere betekent, worden vermeden. Dat kan door de productiviteit en competitiviteit te verhogen en/of marktaandeel te winnen, bijvoorbeeld via betere en efficiëntere verticale ketenwerking (OD 1.4).

De EU creëerde daartoe het instrument 'brancheorganisaties' in de agrovoedingsketen, dat mededingingsgewijs fungeert als een *safe harbor* om onder bepaalde voorwaarden overeenkomsten te sluiten of feitelijke gedragingen onderling af te stemmen.

Brancheorganisaties bevorderen de dialoog tussen ketenspelers, kunnen goede praktijken aanmoedigen, de transparantie verhogen door het onderling delen van geaggregeerde marktinformatie, pre-competitieve afspraken maken (bv. *leveringscontracten, productiestandaarden*), initiatief nemen om de wens van de vraagzijde beter in kaart te brengen, nieuwe exportmarkten exploreren evenals de productmarketing verbeteren.

In deze regeerperiode zet ik de steun inzake de facilitatie en erkenning van producenten- en brancheorganisaties onverminderd verder, waarbij ik de regelgeving herzie met bijzondere aandacht voor de kleine land- en tuinbouwers. Ik voorzie ook mogelijkheden voor brancheorganisaties aan GLB-projectoproepen zoals in het kader van het instrument 'EIP samenwerking'. Daarnaast zetten we er ook op in dat die samenwerkingsverbanden slagkrachtig kunnen optreden en via diverse kanalen de middelen daartoe kunnen verzamelen. Als brancheorganisaties interprofessionele afspraken algemeen (ver)bindend wensen te laten verklaren zal ik hiermee aan de slag gaan en ik zal hen ook adviseren in dit proces.

1.2.7 OD 1.7 - Grond en ruimte om te ondernemen

Grond is een essentiële productiefactor voor de Vlaamse land- en tuinbouwers.

In de Vlaamse context is grond evenwel schaars en worden diverse functies en activiteiten nagestreefd, wat de Vlaamse overheid er in het verleden toe bracht om een beleid inzake ruimtelijke ordening te ontwikkelen en implementeren. Daarbij werd de 1,35 miljoen ha Vlaams grondgebied ingedeeld in bestemmingen met bijhorende voorschriften, mogelijkheden, beperkingen en uitzonderingen daarop.

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen voorziet een areaal van 750 000 ha aan voor beroepslandbouw. In de praktijk blijft het een uitdaging om voldoende grond op een betaalbare en langdurige manier te voorzien voor (jonge) land- en tuinbouwers.

Binnen mijn landbouwbevoegdheid neem ik hiertoe volgende initiatieven:

1.2.7.1 Onderzoek naar bijkomende beleidsinitiatieven

Ik onderzoek welke regulerende en stimulerende mogelijkheden er zijn om grondtoegang voor jonge landbouwers te verbeteren en grondspeculatie te verminderen. We kijken daarvoor ook naar buitenlandse voorbeelden. Daarnaast onderzoek ik samen met de Minister van Financiën of er een budgetneutraal systeem kan ontwikkeld worden met een fiscaal gunstregime voor successie- en registratierechten bij de overdracht van grondeigendom gelegen in agrarisch gebied en die gegarandeerd in landbouwgebruik blijven (ook van toepassing bij langdurige pacht).

Verder onderzoek ik hoe de ongewenste effecten van zonevreemd landgebruik in het agrarisch gebied voorkomen kunnen worden. Zonevreemdheid zorgt immers voor verlies van vruchtbare landbouwgronden met een afname van de beschikbare grond voor voedselproductie, het fragmenteert het agrarisch landschap, zorgt voor versnippering van de agrarische structuren én heeft ontegensprekelijk een impact op zone-eigen bedrijvigheid.

De verschillende betrokken diensten zullen ook samen aan de slag gaan om gronden die als landbouwgrond bestemd zijn, en niet gelegen zijn in SBZ of VEN, voor beroepsmatig landbouwgebruik te gebruiken.

1.2.7.2 Monitoring van grondprijzen

In het Vlaams Pachtdecreet van 13 oktober 2023, werd de mogelijkheid gecreëerd om een Vlaams Pachtobservatorium op te richten. Dit observatorium moet o.a. zorgen voor een opvolging van de grondprijzen in Vlaanderen. Het doel is om de transparantie van de grondenmarkt alzo te verhogen.

Ik stel dit observatorium samen zodat de monitoringsactiviteiten kunnen worden opgestart.

1.2.7.3 Stoppers en starters

Uit de omgevingsanalyse blijkt dat de Vlaamse landbouwer gemiddeld 56 jaar oud is en dat velen een onzeker perspectief op familiale overname hebben. Stoppende landbouwers-eigenaars zonder eigen opvolger prefereren vaak dat de tijd en energie die men een loopbaan-of generatieslang stopte in het vruchtbaar maken en houden van percelen, niet verloren gaat. In praktijk blijkt het evenwel vaak niet evident dat dergelijke stoppers in contact komen met zoekende jonge starters.

Ik neem daarom initiatief om een sterk forum uit te bouwen waarbij beide partijen elkaar kunnen vinden. Op deze manier stimuleren we ook agrarische reconversie.

1.2.7.4 Publieke gronden

Een deel van de landbouwgronden in Vlaanderen is eigendom van lokale besturen. Ik neem een initiatief om deze besturen bewust te maken van het belang en de mogelijkheden om hun gronden in gebruik te geven van lokale jonge land- en tuinbouwers en van landbouwers die agro-ecologische landbouwtechnieken toepassen, waaronder duurzame teeltpraktijken.

1.2.8 OD 1.8 - Hoogkwalitatief uitgangsmateriaal

De hoeveelheid en kwaliteit van het voedsel die landbouwers (kunnen) produceren op jaarbasis, hangt af van een aantal factoren.

Eén van de belangrijkste factoren, die bovendien in hoge mate beheersbaar is ten opzichte van andere factoren (zoals het weer), betreft de kwaliteit en de genetische eigenschappen van het uitgangsmateriaal waarmee primaire voedselproducenten aan de slag gaan. En dit zowel in de plantaardige sector (*zaad, plantgoed, pootgoed, ...*) als in de dierlijke sector (*fokdieren, geslachtscellen, ...*). Kwaliteit gaat daarbij verder dan louter productiepotentieel. Ook op vlak van de klimato-ecologische impact van de voedselproductie behoort genetica tot de toolbox om stappen vooruit te zetten.

Daarom werkt de Europese Unie aan een verder doorgedreven harmonisering van het beleid inzake de kwaliteitsgaranties van uitgangsmateriaal voor de interne markt. Dat beleid komt het intern verkeer (handel) ten goede en maakt bovendien dat EU-bedrijven een gestandaardiseerde kwaliteit kunnen borgen ten aanzien van afnemers in derde landen.

In het kader van het streven naar een toekomstgerichte en veerkrachtige landbouw zal ik blijvend inzetten en investeren in de kwaliteit en verbetering van uitgangsmateriaal. Europese regels terzake worden omgezet en geïmplementeerd. Intra-Belgisch en Europees ijver ik er voor om innovaties zoals nieuwe genomische technieken wetenschappelijk te benaderen, waarbij er kansen worden geboden aan de technieken die op een veilige en efficiënte manier kunnen ingezet worden.

Daarnaast is het behoud van lokale rassen van cruciaal belang. Deze rassen vormen vaak een belangrijke bron van genetische diversiteit, die noodzakelijk is om landbouwsystemen aan te passen aan veranderende klimatologische en ecologische omstandigheden. Het beschermen en inzetten van lokale rassen zal bijdragen aan de veerkracht en duurzaamheid van de landbouw in de toekomst.

1.3 SD 2 - De landbouwer als leverancier van publieke goederen en diensten

Landbouwers onderscheiden zich in de economie omdat ze tegelijk zowel private goederen (*voedsel, drank, hoevelogies, ...*) als publieke diensten leveren aan de maatschappij.

1.3.1 OD 2.1 – Landschapszorg en biodiversiteit

Het grootste deel van de open ruimte in Vlaanderen is cultuurlandschap omdat het historisch onder invloed van de mens is ontstaan. Al generaties lang geven onze landbouwers vorm aan dit landschap.

Die open ruimte wordt door een groot deel beheerd door land- en tuinbouwers. Gewoonlijk zijn het de landbouwers zelf die heggen en houtkanten onderhouden, aan hakhoutbeheer doen en bomen knotten. Op die manier leveren zij publieke of maatschappelijke diensten die iedereen ten goede komen. In het agrarisch gebied nemen we, met het instrumentarium binnen het beleidsdomein omgeving, adequate maatregelen om de kenmerkende agrarische biodiversiteit te beschermen, inpasbaar in de agrarische bedrijfsvoering.

Vanuit Vlaanderen voorzien wij steun voor de aanplant en aanleg van landschapselementen. Nu al leiden deze VLIF investeringen tot een verbetering van de (bodem-)biodiversiteit. Zowel VLIF productieve als niet-productieve investeringen (tot 100% steun) dragen bij tot een verbetering van de biodiversiteit in het landbouwgebied. De bouwstenen van een duurzame landbouw- en voedselproductie zoals het stimuleren van agrobiodiversiteit, en het behouden en duurzame gebruik van genetische hulpbronnen, blijven aandachtspunten. We versterken deze VLIF steun voor duurzame landbouwpraktijken en niet-productieve investeringen en maken hier voldoende middelen voor vrij. We zorgen ook de steun voor niet-productieve investeringen effectief de boeren bereikt.

Ook in een aantal beleidsstrategieën van de Europese Commissie gaat veel aandacht naar biodiversiteit, heel wat interventies in het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid zoals o.a. de aanleg van bufferstroken of bloemenstroken, ecologisch beheerd grasland, teelt van biodiversiteitsvriendelijke gewassen, mechanische onkruidbestrijding, gewasrotatie, biologische landbouw en boslandbouw spelen hier op in.

Er wordt actief samengewerkt aan beleidsinitiatieven inzake natuur en biodiversiteit met het oog op het onderzoeken van opportuniteiten voor de landbouwsector, zoals bijvoorbeeld de projectoproepen 'Landbouw-Natuur: op zoek naar een win-win' en de soortenbeschermingsprogramma's. Ook in het kader van de CIW (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid) werken we mee aan initiatieven inzake behoud van natte natuur en veen, steeds in overleg met de eigenaars/gebruikers.

Op vlak van het nastreven van de instandhoudingsdoelstellingen die voortvloeien uit de Natura2000-richtlijnen en de natuurherstelwet, waarbij we maximaal gebruik maken van de in de wet voorziene afwijkingsmogelijkheden, zal ik ook vanuit mijn bevoegdheid landbouw opdrachten in het kader van de Programmatische aanpak stikstof van nabij laten opvolgen door mijn agentschap. De voorttrekkersrol van dit dossier zit bij het departement Omgeving, maar vanuit de kennis en expertise van het agentschap kunnen zij hier aan bijdragen. Hierbij zie ik een belangrijke rol voor hen op het vlak van begeleiding en opvolging van

onderzoek in het kader van ammoniakemissies en stikstofemissies en landbouwkundige beheermaatregelen.

Daarnaast spelen zij ook een grote rol in het ondersteunen van land- en tuinbouwers in de aanpassing en eventueel zelfs transitie waar hun bedrijf voor staat. Mijn diensten zullen maximaal land- en tuinbouwbedrijven helpen en ondersteunen om de nodige stappen te nemen in de voortdurende transitie waar zij voorstaan.

Landbouwers worden geconfronteerd met tal van uitdagingen, en het is cruciaal dat deze in samenhang worden onderzocht en benadert om conflicten tussen beleidsdoelen en praktische uitvoerbaarheid te vermijden. Hierbij denken we aan aspecten zoals broeikasgassen, geur, dierenwelzijnseisen, energie- en waterverbruik. Tegelijk waken we erover dat de doelstellingen haalbaar en betaalbaar blijven zonder afzwakking van het milieubeschermingsniveau of het vergroten van de doelafstand.

1.3.2 OD 2.2 – Precisielandbouw, data en digitalisering

1.3.2.1 Precisielandbouw

Om tegelijk de voedselproductie de stijgende vraag te laten volgen én de omgevingsimpact te beheersen, is het primordiaal om oordeelkundig om te gaan met hulpbronnen zoals natuurlijke of synthetische gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen, grondstoffen, energie, water, ...

Precisielandbouw biedt een mogelijkheid om deze beide doelen tegelijk na te streven. Daarbij krijgen planten of dieren met behulp van technologie, heel nauwkeurig de behandeling die ze nodig hebben. Hiervoor worden verschillende technologieën ingezet zoals GPS, sensortechnologie, ICT en robotisering. Technologie kan helpen bij strategische besluiten op bedrijfsniveau, maar ook bij operationele handelingen op plant- of dierniveau. Zo kan de productie geoptimaliseerd worden en tegelijk duurzaam ontwikkeld.

Biologische processen verbinden met de digitale wereld is één uitdaging, precisielandbouw breed uitrollen in de praktijk is een andere. Hoewel er al behoorlijk wat precisielandbouwtechnologie op de markt is, is het praktijkgebruik nog relatief nieuw. De aanschaf van de technologie vergt hoge investeringen, die niet evident te recupereren zijn. Aan een geoogst product kan je niet zien of proeven dat het werd voortgebracht via precisielandbouw. We ondersteunen landbouwers die hierin investeren en toepassen op hun bedrijf of bedrijfsareaal, onder meer via het Vlaams landbouwinvesteringsfonds, ecoregelingen en opleiding & advies.

1.3.2.2 Data en digitalisering

De door landbouwers en hun machines gegenereerde data maken automatisatie en precisielandbouw op individuele bedrijfsschaal mogelijk, maar biedt bovendien het potentieel om op (sub)sector- of ketenniveau te aggregeren en valoriseren. Denk bijvoorbeeld aan het kwantificeren van prestaties of het vermarktbaar maken van koolstofsequestratie, het collectief nastreven of waarborgen van behaalde overheidsdoelen, ...)

Deze private data zijn echter dikwijls nog gefragmenteerd, niet compatibel of moeilijk toegankelijk.

Ik zal deze regeerperiode de ontwikkelingen van het EU-initiatief rond de AgriDataSpace nauwgezet opvolgen, hieraan medewerking verlenen en de ontwikkeling van datadeelsystemen in Vlaanderen faciliteren. In dat licht ben ik verheugd dat Vlaanderen een voorloper is waarbij het datauitwisselingsplatform 'DjustConnect' reeds datadeling in de keten ondersteunt. DjustConnect maakt de link tussen de overheid, het onderzoek en de private sector inclusief de individuele landbouwers. Het platform zal in de toekomst verder aan belang winnen omwille van zowel de publieke als private initiatieven tot rapportering over duurzaamheidsparameters in aanvoerketens van goederen.

Daarnaast zal ik via de reguliere GLB-instrumenten inzetten op de verbetering van de data- en digitale geletterdheid van de Vlaamse landbouwers. Daarbij hanteer ik een tweesporenaanpak. Het eerste spoor spitst zich toe op basiskennis en drempelverlaging binnen de sector, het tweede op digitale durf en op pioniers.

1.3.2.3 Datagedreven verduurzamen

De *meten, weten, handelen* systematiek in de land- en tuinbouwsector komt neer op waarnemen, diagnosticeren, beslissen en uitvoeren.

Gezien de complexiteit en veelheid van processen en parameters die in de sector spelen, leeft er in het kader van de verdere verduurzaming een nood om de bedrijfseigen data en resultaten op te volgen en op termijn te benchmarken met sectorgemiddelden. Dergelijke tool stelt landbouwers in staat om onderbouwde keuzes te maken met betrekking tot milieu- en klimaatacties en hun duurzaamheidsinspanningen aan te tonen aan ketenpartners.

Tijdens de vorige regeerperiode werden in dit kader reeds eerste stappen gezet via de ontwikkeling van het bodempaspoort van landbouwgronden, deze regeerperiode wordt dit stapsgewijs verder ontwikkeld.

1.3.3 OD 2.3 - Klimaatslimme landbouw

De mondiale verandering van het klimaat heeft grote gevolgen voor de landbouw en toekomstige voedselvoorziening. Niet alleen door direct veranderende omstandigheden voor gewassen, maar ook door indirecte effecten, zoals nieuwe ziekten en plagen en stijgende risico's van bedrijfsvoering (oogstzekerheid). Er is bovendien niet alleen vraag naar meer klimaatrobuuste teelten of veerassen, ook de behoeften aan andere teelten neemt toe, bijvoorbeeld aan non-food gewassen voor biogebaseerde toepassingen.

De verwachte veranderingen voor het klimaat in Vlaanderen zijn wijzigingen in temperatuur, neerslag, verdamping en een toename van weersextremen.

Niettegenstaande er consensus is over verbranding van fossiele brandstoffen als belangrijkste driver achter de antropogene klimaatverandering, spelen ook (biologische) processen in de landbouw zoals enterische emissies, bemesting, bodemgebruik, ... een rol.

Klimaatslimme landbouw is, inclusief klimaatadaptatie, het centrale concept om de uitdaging aan te pakken. Binnen dat concept wordt getracht om aan de vraag naar voedsel te voldoen door gelijktijdig te werken aan productiemethoden die gepaard gaan met minder broeikasgasuitstoot en tegelijkertijd te werken aan een weerbaardere landbouw door middel van klimaatadaptatie.

Naast de GLB-maatregelen die bijdragen aan klimaatmitigatie en -adaptatie, neem ik volgende initiatieven.

1.3.3.1 Klimaatscans

Elk bedrijf is anders, klimaatrobustheid vereist bijgevolg maatwerk. Bedrijfsspecifiek en -individueel inzicht is daarom primordiaal.

De voorbije jaren werd er voor de melkveesector een bedrijfs-klimaatscan ontwikkeld die melkveehouders laagdrempelige informatie en inzichten opleveren op vlak van hun klimaatimpact, verbeterpotentieel identificeren en begeleiden om hen op weg te zetten in de goede richting.

Deze scan- en begeleidingstrajecten worden deze legislatuur in samenwerking met de sector intensiever uitgerold en verruimd naar andere subsectoren in land- en tuinbouw.

1.3.3.2 Reductie van enterische emissies

Om enterische emissies te beperken is er de voorbije jaren een toolbox met meerdere maatregelen beschikbaar gekomen, zoals opgenomen in een Convenant Enterische Emissies Rundvee dat werd gesloten tussen de overheid en diverse schakels van de agrovoedingsketen. Dit vanuit de idee dat privaat bottom-up initiatief om vooropgestelde overheidsdoelen te behalen vanuit de keten verkiesbaar is boven top-down overheidsregels.

Om meerdere redenen, waarbij het marktfalen om kosten en gedeerde inkomsten te compenseren en het (on)gelijk speelveld de belangrijkste zijn, vereist de implementatie van toolboxmaatregelen continue aandacht. Ik evalueer de implementatie van dit sector-initiatief en monitor de output van het convenant zodat bijsturing kan gebeuren. Er zal hierbij ook onderzocht worden om het convenant uit te breiden naar alle methaanemissies (incl. mestmanagement).

1.3.3.3 Verduurzaming glastuinbouw

De glastuinbouw in Vlaanderen bekleedt een specifieke rol op vlak van energie en klimaat. Deze sector is enerzijds verantwoordelijk voor meer dan de helft van het globale primaire energieverbruik door de sector, maar tegelijk zorgt ze er voor dat de integrale land- en tuinbouw netto-electriciteitsproducent is door toepassing van WKK-technologie. Hierbij wordt naast elektriciteit op het openbaar net geplaatst, warmte, licht en CO₂ geproduceerd en in de serre gebruikt.

Om de sector te blijven verankeren in Vlaanderen en de competitiviteit met onze buurlanden te behouden dient de sector de komende jaren verdere stappen te zetten op vlak van efficiëntie en een duurzamere invulling van de gewasbehoefte op vlak van warmte, licht en CO₂ in de serre. Dit in het licht van een optimaal en functioneel beheer van het kasklimaat. Om hiermee de broeikasgasuitstoot van de sector te verminderen voorzien we meer investeringssteun voor energiebesparende maatregelen en investeringen in hernieuwbare energie voor de glastuinbouw. In deze verankering onderzoek ik samen met de minister van klimaat of steuncertificaten voor warmtekrachtkoppeling in de land- en tuinbouwsector die nu voor een bepaald aantal jaren wordt toegekend, op vrijwillige basis kunnen worden omgezet in steun voor een equivalent aantal vollasturen, zodat de WKKs meer gaan draaien in functie van de marktvraag van

stroom (op momenten van piekvraag) en minder op ogenblikken dat er reeds een voldoende groot aanbod aan (fossielvrije) elektriciteit beschikbaar is.

1.3.3.4 Klimaatadaptatie

Klimaatverandering is bij uitstek een mondiale problematiek. Goed beleid zet daarom niet enkel in op het mitigeren van de klimaatverandering, maar ook op het gecoördineerd en strategisch aanpassen aan de veranderende omstandigheden.

Momenteel bestaan er al een behoorlijk aantal initiatieven die de klimaatbestendigheid van de primaire sector kunnen verhogen, maar die zijn vaak versnipperd en missen soms de opschaling die ze intrinsiek verdienen.

Om versnippering tegen te gaan maak ik werk van een land- en tuinbouwbrede kadertekst voor klimaatadaptatie. We brengen betrokken federaties en partners hiertoe bijeen.

De kadertekst vormt de basis van een actieprogramma waarin we van de partners verwachten dat ze engagementen opnemen.

1.3.3.5 Koolstoflandbouw

Landbouwers zijn niet alleen mee verantwoordelijk en het eerste slachtoffer van de klimaatverandering. Ze zijn ook in staat om via hun bedrijfsvoering de klimaatverandering tegen te gaan.

Carbon Removals en *Carbon Farming (CRCF)* zorgt ervoor dat CO₂ uit de atmosfeer vastgelegd wordt of blijft in de bodem, in biomassa, in biomaterialen of in de diepe ondergrond. Landbouwers hebben hierin een absolute sleutelrol, zeker op vlak van koolstofopslag in de bodem.

Deze activiteiten hebben ook verschillende co-voordelen zoals een verhoogde bodemkwaliteit, veerkrachtige en biodiverse natuur, versterkte groenblauwe netwerken, verhogen van de circulariteit, verminderen van gebruik van fossiele brandstoffen, etc.

Om de opschaling in Vlaanderen mogelijk te maken, zal ik samen met de ministers van Klimaat en Economie een Vlaams Actieplatform Carbon Removals en Carbon Farming samenstellen met vertegenwoordigers van de verschillende belanghebbenden. Het actieplatform zal bijdragen aan de ontwikkeling van een duidelijke Vlaamse visie op koolstofverwijdering en carbon farming in lijn met de Europese verordening. Daarnaast zal het platform de samenwerking, uitwisseling en bundeling van informatie tussen diverse Vlaamse belanghebbenden bevorderen, zodat versnippering van inspanningen en middelen wordt vermeden. Via onder meer ecoregelingen en steun voor opleiding & advies ondersteunen we landbouwers die aan de slag willen gaan met koolstoflandbouw.

1.3.4 OD 2.4 - Geïntegreerde gewasbescherming

Net als mensen en dieren ziek kunnen worden door virussen, bacteriën, schimmels of andere plaagorganismen, is dat ook voor planten het geval. Gewasbeschermingsmiddelen, zowel natuurlijke als synthetische, kunnen ingezet worden om de cultuurgewassen te beschermen.

Het markttoelatingsbeleid voor deze stoffen en middelen evenals de productienormering en gebruiksvoorschriften, betreffen Europese en federale bevoegdheden.

Binnen mijn landbouwbeleid focus ik op het oordeelkundig praktijkgebruik van markttoegelaten middelen en dit via het concept van geïntegreerde gewasbescherming. We handhaven de verplichting om geïntegreerde gewasbescherming (IPM) toe te passen.

Via onder meer opleidingen, teeltspecifieke waarnemings- en waarschuwingssystemen en certificering van IPM-toepassing, faciliteer ik de verdere verduurzaming van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Om puntvervuiling te voorkomen, creëer ik een kader dat de aanleg van daartoe bestemde vul- en spoelplaatsen bevordert. Ik neem daartoe een initiatief om de knelpunten in VLAREM rond de aanleg en vergunning er van aan te pakken.

Aanvullend maken we de toepassing van effectieve drift-reducerende en bufferende maatregelen verplicht op landbouwpercelen die grenzen aan woonzorgcentra, zorginstellingen, basisscholen en kinderdagverblijven, waarbij ik in flankerende maatregelen voorzie.

De knolcyperus verspreidt zich in Vlaanderen, in die mate dat de rendabiliteit van bepaalde teelten en Vlaamse verwerkende nijverheid in gedrang komt als niet gehandeld wordt. Daartoe neem ik het initiatief om deze verspreiding verder in kaart te brengen en oplossingen aan te dragen om de knolcyperus onder controle te krijgen en zo mogelijk terug te dringen. Ik verwacht op dit vlak ook dat de private keten verder initiatief neemt om dit collectief aan te pakken en spoor hen hiertoe aan.

1.3.5 OD 2.5 - Gezonde landbouwbodems

Het belang van de bodem voor onze voedselzekerheid is cruciaal om meerdere redenen. Zowel het economisch productiepotentieel als het klimato-ecologisch verduurzamingspotentieel van de sector hangt nauw samen met de biologische, fysische en chemische bodemparameters. De voorbije jaren werd heel wat kennis en inzicht opgedaan op vlak van de interactie tussen de grond, de (micro-)organismen die er in leven en teelten die er worden gezaaid of geplant.

Mede dankzij de GLB-steunmaatregelen voor o.a. toepassing van agro-ecologische principes en carbon farming, wordt deze kennis in toenemende mate toegepast in de praktijk.

Er zijn echter nog steeds drempels, of drempelvrees, die de toepassing van bepaalde teelt- en managementtechnieken hinderen. Het voorbeeld van ploegloze/niet-kerende bodembewerking, wat aanvankelijk sceptisch werd onthaald maar intussen aan een sterke opmars bezig is, toont dat het wel degelijk mogelijk is om duurzaamheidsomslagen te maken. Een andere drempel is dat de weg naar een gezonde bodem de eerste jaren vaak leerkosten met zich meebrengt, die groter zijn dan de economische opbrengsten die gepaard gaan met een gezonde bodem. Landbouwers die reeds jarenlange inspanningen hebben geleverd om een gezonde landbouwbodem te behouden/verkrijgen moeten ook kunnen vergoed worden voor de ecosysteemdiensten die ze reeds leveren. Haalbaarheid en inpasbaarheid zijn uiteraard ook van belang, maar evenzeer dat landbouwers kunnen leren van collega-landbouwers die er al in slagen om de goede praktijken toe te passen.

Ik neem initiatief om meer bewustzijn te stimuleren rond de werking van de bodem in combinatie met teelt- en bodembeheerpraktijken en externe factoren.

Ik blijf voorzien in voldoende financiële instrumenten (VLIF-steun, eco en AMKM) die landbouwers ondersteunen om goede teelt -en managementtechnieken toe te passen.

Ik neem initiatief om een 'peer-to-peer learning' tussen pionier- en andere landbouwers te stimuleren, waarbij landbouwers die agro-ecologische praktijken toepassen hun ervaringen met elkaar kunnen delen. Ook intermediaire bedrijfsadviseurs, loonwerkers en afnemers van primaire producten (verwerkers) worden hierbij betrokken.

Daarnaast blijf ik onderzoeks- en demonstratieprojecten stimuleren en ondersteunen die het verbeteren van de bodemgezondheid beogen. Ook de verdere ontwikkeling van het bodempaspoort zal hiertoe bijdragen.

1.3.6 OD 2.6 – Circulaire landbouw

Van oudsher is landbouw één van de meest circulaire humane activiteiten. Organische stoffen, zoals mest, planten- en voedselresten konden worden ingezet als bodemverbeteraar of veevoer.

Circulaire landbouw focust binnen een bredere duurzaamheidspraktijk op het maximaal sluiten van de kringlopen van hulpbronnen en op het verminderen van externe inputs en streeft naar minimale verliezen van grondstoffen tijdens het productieproces. Dit gebeurt in combinatie met alternatieve inkomstenbronnen zoals de voorziening van grondstoffen voor biogebaseerde toepassingen. Circulariteit is bij uitstek een streefdoel dat niet op het niveau van 1 schakel in de keten, maar over alle schakels en over economische sectoren heen moet worden aangepakt.

In dit proces bewaken we de nodige beleidscoherentie en -afstemming om meer circulaire landbouwpraktijken ingang te laten vinden.

1.3.7 OD 2.7 - Incentiverende verloning van maatschappelijke diensten en goederen

Zoals het woord het ook zelf zegt, zijn maatschappelijke of publieke diensten zaken die gebeuren vanuit de landbouw en die voor de maatschappij of meerdere burgers van belang zijn.

Dergelijke diensten worden meestal niet betaald door de markt en vandaar dat de overheid voor een aantal van deze diensten kan tussenkomen. In de Europese Unie gebeurt dat geharmoniseerd via een Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) dat gebaseerd is op het 'aanbieder krijgt'-beginsel.

Voldoende budget voor het GLB is, zowel op EU-niveau als voor maatregelen waar (co-)financiering van Vlaanderen vereist is, derhalve cruciaal voor de billijke vergoeding van onze land- en tuinbouwers en om een duurzaam landbouwmodel te realiseren.

Ik engageer me om intra-Belgisch en Europees te pleiten voor een ambitieus GLB na 2027 met aandacht voor de prioriteiten die we in het Vlaams regeerakkoord 2024-2029 hebben gesteld, met dienovereenkomstige financiering en waarin voldoende ruimte is voorzien voor specifieke uitdagingen van de Vlaamse land- en

tuinbouwer en zijn omgeving. Onze dichtbevolkte en dichtbebouwde regio maakt rendabel ondernemen binnen de ecologische grenzen en het halen van onze milieuen klimaatdoelstellingen nog uitdagender. Bijgevolg moet het GLB extra inzetten op de ondersteuning van onze landbouwers om een transitie naar duurzame landbouw te maken.

We hebben daarbij aandacht voor de verzekering van onze voedselvoorziening en de garantie op bestaanszekerheid voor onze Europese landbouwers binnen de context van de internationale concurrentie, klimaatverandering en andere milieuitdagingen. Daartoe ijveren we ervoor dat de middelen uit de eerste pijler van het GLB specifiek en exclusief gericht zijn op actieve landbouwers. De beheerovereenkomsten van de tweede pijler worden prioritair voor, of in samenwerking met, actieve landbouwers ingezet.

We bewaken eveneens de link met Europese milieu- en gezondheidswetgeving: het GLB na 2027 moet een proportionele bijdrage leveren aan de Europese natuur-, milieu- en klimaatdoelstellingen. Op die manier krijgen de land- en tuinbouwers een billijke vergoeding voor de inspanningen die de tuin- en landbouwsector moet doen om zijn proportionele aandeel van de Europese natuur-, milieu- en klimaatdoelen te vervullen.

We werken daarvoor aan een eenvoudig en toekomstgericht GLB: er wordt een eenvoudige, duidelijke en aantrekkelijke toekomstgerichte architectuur voor het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid voorzien, met bijzondere aandacht voor de belangrijkste uitdagingen. We spitsen de ecoregelingen en tweede pijler maximaal toe op de inspanningen die de Europese landbouwers moeten leveren om de Europese klimaat-, natuur- en milieudoelstellingen te kunnen behalen.

We pleiten ervoor dat lidstaten voldoende flexibiliteit krijgen om de subsidievoorwaarden voor basisinkomenssteun van de eerste pijler op regionaal en lokaal niveau te bepalen, met als doel het milieubeschermd effect van die subsidievoorwaarden te versterken. De steunmaatregelen worden meer gebundeld aangeboden met gepaste begeleiding om de lasten voor landbouwers te beperken en om de voortdurende transitie te maken naar duurzame landbouwpraktijken. Engagements binnen de tweede pijler lopen ook voor een langere termijn, waarbij de inspanning op zich vergoed wordt, en het resultaat beloond wordt met bonussen om de beoogde duurzame resultaten te bereiken. De regels voor betalingsverminderingen en sancties bij een kleine niet-naleving worden geëvalueerd binnen ecoregelingen, beheerovereenkomsten en agromilieu- en klimaatregelingen.

We hebben bijzondere aandacht voor startende landbouwers: de eerste pijler van het GLB voorziet in aanvullende (herverdelende) inkomenssteun voor jonge startende landbouwers. In de tweede pijler zijn daarnaast de instrumenten die de economische weerbaarheid van startende land- en tuinbouwbedrijven versterken essentieel, zoals steun bij een generatiewissel, opleidingen en innovatie.

We hebben een plafonnering van basisbetalingen en maximalisatie van de tweede pijler voor ogen. Daarbij ijvert de Vlaamse Regering voor een verdergaande flexibiliteit tussen de eerste en de tweede pijler van het GLB na 2027. We pleiten ervoor dat basisinkomenssteun degressief wordt herverdeeld.

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij zal op een transparante manier, en in samenspraak met alle betrokken entiteiten, de opmaak van het Vlaamse Strategische Plan voor het GLB na 2027 trekken. Dat plan vertrekt van een SWOT-analyse na raadpleging van alle betrokken stakeholders volgens voorafgaandelijk door de Vlaamse Regering vastgelegde parameters. De opmaak van het SP GLB post 2027 zal ook door een onafhankelijke ex-ante evaluator worden begeleid. De SWOT-analyse van het Vlaamse Strategische Plan voor het GLB na 2027 zal onder

andere vanuit de voedselstrategie en de verschillende sociaaleconomische en ecologische doelstellingen vertrekken. Het plan zal voorzien in een opvolgingsmechanisme waarbij zijn impact na 2027 wordt gemonitord in functie van de doelstellingen die zijn vastgelegd door de Europese Commissie en de Vlaamse Regering. Dat plan zal voorzien in garantiemechanismen zodat het kan worden bijgestuurd als de vooropgestelde doelstellingen niet worden behaald.

1.4 SD 3 - De landbouw draagt bij aan de sociale stabiliteit van de maatschappij

De landbouwer zorgt niet alleen voor economische productiviteit (SD1) en ecologische maatschappelijke diensten (SD2), maar verleent de samenleving bovendien een aantal essentiële sociale diensten. Zo ontzorgt hij burgers op vlak van de voedselbasisbehoefte en dit aan (heel) betaalbare prijzen en is familiale landbouw sterk verweven met het platteland en de plattelandseconomie.

1.4.1 OD 3.1 - Kennis, begrip en wederkerigheid tussen boer en burger aanwakkeren

Maatschappelijk is een landbouw waarin boeren een billijk inkomen ontvangen voor het produceren van gezond voedsel en een aantrekkelijk, toegankelijk, biodivers landschap en waarbij de zorg voor proper water, schone lucht en een gezonde bodem vanzelfsprekend wordt, wenselijk.

Terwijl de consensus over de doelstelling groot is, moeten we erkennen dat het debat over de instrumenten om de doelstelling te bereiken polariseerde.

Ook is, op enkele generaties tijd, het bevolkingsaandeel actief in de landbouw drastisch teruggelopen. Het merendeel van de bevolking komt niet langer direct met landbouwers in aanraking. Het gebrek aan rechtstreekse info over wat landbouwers dagelijks doen, hun productiecycli, hun technische en economische uitdagingen, het harde werk ... leidde tot een kloof tussen in- en outsiders.

Communicatie, kennisdeling en -opbouw zijn van cruciaal belang om de kloof tussen boer en maatschappij te dichten als opbouw naar wederzijds respect en depolarisatie. Hier ligt een taakstelling voor individuele landbouwers om actief te investeren in de band met hun lokale gemeenschap (buren, dorp, verenigingsleven) en voor sectororganisaties om een pro-actief, eerlijk en correct verhaal te brengen om alzo communicatie-schaarste te remediëren. Verschillende vormen van informatiedeling met het brede publiek en via diverse kanalen, moedigen we aan.

Ook de Vlaamse overheid heeft hierin een rol te spelen. Via de landbouwcijferwebsite wordt sinds 2021 objectieve data over onze Vlaamse landbouw (en visserij) ter beschikking gesteld aan burgers, studenten, journalisten, onderzoekers. We bieden daarbij ook ruwe datasets aan voor gevorderde gebruikers. Deze legislatuur zullen zowel de achterliggende processen als de inhoud van de cijferwebsite over de Vlaamse landbouw worden uitgebreid met bijkomende indicatoren en data.

Ik draag mijn diensten daarom op om een objectieve en betrouwbare bron van neutrale informatie te zijn. Via kwaliteitsvolle, open en pro-actieve communicatie over het overheidsbeleid op vlak van landbouw en voeding, niet enkel het 'wat' maar ook het 'waarom', streven we naar depolarisatie en kennisopbouw.

Verder zorg ik ervoor dat de beslissing om een hernieuwde structurele dialoog op te zetten tussen de landbouwsector en de leden van de Vlaamse regering effectief tot uitvoering komt.

1.4.2 OD 3.2 - De landbouwer als zorgverstrekker

Landbouwbedrijven zijn productieve ondernemingen, waarin specialisatie, mechanisatie en efficiëntie centraal staan. Toch zijn landbouwbedrijven door het familiale aspect, de link met de natuurlijke omgeving en de aard van bepaalde taken, ook een ideale omgeving voor zorgbehoevenden. Waar dit in het verleden voor familieleden zorgtaken werden opgenomen binnen het landbouwbedrijf, worden veel landbouwers steeds meer in bepaalde mate ook zorgverstrekkers. De productieve context maakt het soms uitdagend tot onmogelijk om productie- en zorgtaken te combineren. Landbouwers voeren meer dan een fulltime taak uit. Dat bijkomende engagement om ook zorg te verstrekken wil ik, om zorgactiviteiten volwaardig deel uit te laten maken van de activiteiten op een landbouwbedrijf, dan ook blijven ondersteunen.

Een financiële compensatie voor het opnemen van de zorgfunctie binnen het landbouwbedrijf is dan ook sociaal en maatschappelijk meer dan verantwoord. Om de landbouwers die deze diversificatie-activiteit uitbouwen te ondersteunen in de rol die ze opnemen in de samenleving, wordt een deel van de inkomstenderving vergoed die gepaard gaat met het verstrekken van deze zorg. Deze steun betreft dus geen steun voor de zorgverlening zelf, maar een compensatie voor de kosten en gederfde inkomsten die de landbouwer (bv. tijdsbesteding) ...

1.4.3 OD 3.3 - Landbouwers in nood worden niet in de steek gelaten

Uit een enquête 'sociaal welbevinden' die mijn administratie uitvoerde (*sept 2023*), bleek dat de levenstevredenheid bij landbouwers al een decennium lang daalt en ook lager is dan bij de algemene bevolking. Ook ervaren de landbouwers stress, met als belangrijkste oorzaken het veranderende overheidsbeleid en de complexiteit van de regelgeving. De stress leidt tot klachten zoals somberheid, prikkelbaarheid en een moeilijke werk-privé balans, soms overgaand in depressie, burnout of angst- en paniekaanvallen, zelfmoordgedachten en middelenverslaving.

Psycho-sociale klachten blijven in de landbouw lang onder de radar en landbouwers hebben vaak minder sociale contacten dan andere beroeps categorieën. Meer dan de helft van de landbouwers is niet geneigd om hulp te zoeken en bij problemen op het bedrijf zal slechts een minderheid zelf de stap zetten naar hulpverlening.

In 2007 werd in dit kader de vzw Boeren op een Kruispunt opgericht, een vereniging die professionele hulp aanbiedt en verleent aan landbouwers in moeilijkheden of een noodsituatie. Ik zet de samenwerking met en ondersteuning van deze vereniging onverminderd verder. De specifieke sociale plattelandscontext en het welbevinden van onze land- en tuinbouwers blijft een aandachtspunt in de Vlaamse Landbouwvisie 2030-2050.

1.5 SD 4 - Duurzame voedselconsumptie als gangmaker van de voedselproductie

Het schrappen van het Europese markt- en prijsbeleid van vorige eeuw in combinatie met de liberalisering van de vrijhandel, hebben de traditionele keten van veredeling, teelt, handel naar retail en uiteindelijk de consument, omgedraaid.

Op vandaag draait de aanbodzijde om de vraagzijde, dus de keten begint bij de consument.

Dat geeft de consument veel invloed maar brengt ook verantwoordelijkheden met zich mee. Verantwoordelijkheden die deels maar niet exclusief bij de individuele keuzes van de consument liggen. Vast staat dat de door de overheid beoogde transitie van het voedingssysteem niet kan slagen als de verschillende schakels van de voedselketen, zoals de voedselnijverheid, retail, andere food services en de consument zelf, deze verantwoordelijkheid niet opnemen.

Het is belangrijk dat we de vraagmarkt creëren die nodig is om de duurzame transitie te bewerkstelligen. Dit kan onder meer door maatschappelijk gewenst consumentengedrag te bevorderen door het aanbod in de diverse consumptie-settings (scholen, thuis, restaurants, overheids catering,...) en de retail gezonder te maken en te verduurzamen.

1.5.1 OD 4.1 - De Vlaamse voedselstrategie als referentie voor een duurzaam voedselsysteem

De Vlaamse voedselstrategie vormt de basis om in Vlaanderen aan een beter voedselsysteem te werken en urgente uitdagingen aan te pakken, en dit op verschillende vlakken: gezondheid, leefmilieu en klimaat, economische en sociale weerbaarheid, innovatie. In de voedselstrategie huldigden we een systeemaanpak, want iedereen, van veld tot vork, is betrokken bij de transformatie van ons voedselsysteem. Het thema overstijgt beleidsdomeinen en omvat vele maatschappelijke en economische actoren. De strategie kon er maar komen door een breed draagvlak te creëren. Er werkte een voedselcoalitie aan mee, bestaande uit vertegenwoordigers van agrovoedingsketen, middenveld, onderzoek en beleid.

In de komende legislatuur zetten we in op de verdere uitrol van enkele cruciale elementen van deze strategie binnen het instrumentarium dat we voorhanden hebben of kunnen ontwikkelen.

Voedingswetenschappers pleiten voor een oordeelkundige balans tussen inname van diverse eiwitbronnen. Voor meerdere plantaardige eiwitteelten zijn we nog import-afhankelijk omdat de teelt er van in onze contreien vaak niet evident is. Via veredeling en aangepaste teelttechnieken is er evenwel toekomstpotentieel voor opschaling van innovatieve eiwithoudende variëteiten bij ons. Ik geef hiertoe verder uitvoering aan de Vlaamse eiwitstrategie 2021-2030.

We geven ook uitvoering aan het Strategisch plan bio waarin we inzetten op het inspireren, informeren, ondersteunen en stimuleren van overheidsinstellingen om een voortrekkersrol op te nemen in het aanbieden van bio-producten. Dit zal bijdragen aan de ambitie van het strategisch plan bio.

Om effectief te zijn moet elke speler in het proces van de grootkeuken of overheids catering echter de juiste handvaten krijgen en zijn er goede praktijkvoorbeelden nodig. Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij engageert zich om ondersteuning te bieden om dit te realiseren door onder meer: - kennisuitwisseling te faciliteren, een lijst met *best practices* op te maken, voorbeelden van communicatie ter beschikking te stellen. Binnen diezelfde filosofie garanderen we ook, in samenwerking met mijn collega bevoegd voor Plattelandsbeleid en Binnenlands Bestuur, dat lokale besturen ondersteuning kunnen krijgen bij de ontwikkeling van een eigen voedselstrategie, met inbegrip van een lokaal grondenbeleid.

1.5.2 OD 4.2 – Gezonde voeding begint bij de jeugd en bij de overheid zelf

De consumptie van zowel groenten, fruit als zuivel in de Europese Unie onderschrijft de internationale gezondheidsaanbevelingen. Ook bij ons stelt de Hoge Gezondheidsraad vast dat de consumptie van deze producten ondermaats is.

Binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (marktbeleid) voorzien we een mogelijkheid om financiële steun te verlenen aan scholen die gezonde tussendoortjes verstrekken aan kinderen van de kleuter- tot lagere school. In Vlaanderen is deze maatregel uitgerold onder het motto "Oog voor Lekkers", die ik samen met de andere betrokken ministers blijf steunen. In lijn met mijn ambities op vlak van aankoopbeleid van de Vlaamse overheid willen we ook hier maximaal inzetten op producten die direct of indirect worden afgenomen van biologische, lokale en/of andere lokale producenten. De regeling ondersteunt ook educatieve maatregelen. Dit kan lessen omvatten, maar kan ook helpen bij het stimuleren van boerderijbezoeken, schooltuinen, proeverij- en kookworkshops, themadagen en spelen.

Het doel is om kinderen weer in contact te brengen met de landbouw en hen te leren over gezonde eetgewoonten. Ook kwesties als lokale voedselketens, biologische landbouw, duurzame productie of voedselverspilling kunnen aan bod komen. Bij onderwijsactiviteiten kunnen ook leerkrachten en ouders betrokken zijn, aangezien zij rolmodellen zijn voor gezonde eetgewoonten en levensstijlen van kinderen.

In het kader van de overheids catering zal ik samenwerking aangaan met de minister bevoegd voor het Facilitair bedrijf en het aankoopbeleid van de Vlaamse Overheid, waarbij de focus voortaan komt te liggen op producten die direct of indirect worden afgenomen van biologische en andere lokale producenten.

Samen moedigen we andere publieke overheden en diensten aan om in navolging hetzelfde te doen in woord en daad. Dit principe zal ook maximaal gehanteerd worden bij de uitrol van de gezonde maaltijden op school.

1.5.3 OD 4.3 Gegarandeerde kwaliteit van landbouwproducten en andere levensmiddelen en het correct informeren van de consument

Europese kwaliteitssystemen, waaronder de beschermde oorsprongsbenamingen (BOB), de beschermde geografische aanduidingen (BGA), de gegarandeerde traditionele specialiteiten (GTS) en de biologische productie, die voor het bredere publiek herkenbaar zijn aan hun logo's, bieden meerdere voordelen.

De Vlaamse producten die in binnen- en buitenland geliefd zijn, ons onderscheiden en met veel vakmanschap gemaakt worden moeten we koesteren en in de kijker zetten. De Europese kwaliteitslabels zijn daartoe geschikt. Ze hebben voordelen

die zich situeren onder andere op vlak van intellectuele eigendomsrechten en bescherming tegen namaak, het waarborgen van de gegarandeerde kwaliteiten via een lastenboek, handhaving en het transparant communiceren naar de consument via etikettering met oog op meerwaardecreatie.

Een recent voorbeeld hiervan is de "Limburgse vlaai" BGA.

Ook de biologische landbouwproductie wordt gecertificeerd en gelabeld. Het Europese "Organic Action Plan" beoogt de productie van hoogwaardige biologisch gecertificeerde levensmiddelen met een minimale milieu impact. Het strategisch plan biologische productie zorgt voor een alomvattende strategie voor Vlaanderen en geeft de koers weer voor de komende jaren.

Ik faciliteer sector- en keteninitiatieven in het gebruik van de Europese kwaliteitssystemen voor de productie van Vlaamse of Belgische landbouwproducten, levensmiddelen, wijnen of gedistilleerde dranken, en ik blijf de omschakeling naar de biologische productie stimuleren. Het is belangrijk dat zowel producenten als consumenten ten volle kunnen profiteren van de voordelen van deze bestaande kwaliteitssystemen.

VII BELEIDSVELD II: PROMOTIE LANDBOUW, TUINBOUW EN ZEEVISSERIJ

1 Inhoudelijk structurelement 1 : Promotie landbouw, tuinbouw en zeevisserij

1.1 Prestatie-indicatoren

Benaming	Het bereik van het platform Lekker van bij ons als maatstaf voor de voorkeur van de Vlaming voor producten van bij ons.
Definitie	VLAM heeft als decretale opdracht de Vlaming bewust te helpen kiezen voor producten van bij ons. Het vlaggenschip hierbij is het platform Lekkervanbijons, waar de Vlaming inspiratie vindt voor zijn keuze. Het aantal bezoekers dat de weg vindt naar Lekkervanbijons is hiervoor een goed meetbare maatstaf.
Relevantie	VLAM trekt de aandacht van de Vlaamse consumenten op de Vlaamse voeding via de koepel Lekkervanbijons. Dit gebeurt via inspireren & storytelling, waarbij ook aandacht gaat naar de inspanningen die de Vlaamse producenten leveren op vlak van kwaliteit en duurzaamheid. Bovendien richt dit platform zich op diverse doelgroepen, gaande van consumenten tot B2B-partners uit retail en horeca. Ook voor spelers uit de korte keten vormt dit platform een unieke kans om een ruim publiek te bereiken. Dit platform wordt pas relevant bij een voldoende groot bezoekersaantal.
Berekeningswijze	VLAM volgt via Google analytics continu het aantal bezoekers, evenals de kwaliteit van de bezoeken a.d.h.v. de bezoektijd en het aantal pagina's dat een bezoeker bekijkt.
Bron	Data komen uit Google analytics. VLAM verwerkt deze tot een rapport.
Meetfrequentie	Per kwartaal

1.2 SD 5 – De producten van onze landbouwers: een lekkere en gezonde reflex voor Vlaanderen en Europa

Ik wil via VLAM Vlaanderen als voedselregio op de kaart zetten. Daarbij wordt het Vlaamse vakmanschap van al onze landbouwers, voedselproducenten, siertelers en boomkwekers, zowel lokaal als internationaal, in de kijker gezet. Dat doet VLAM met de bijbehorende Vlaamse branding. Tevens zal VLAM hervormd worden in functie van de geactualiseerde resultaten van de externe studie die gedaan werd in het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging.

1.2.1 OD 5.1 - Door marketing en promotie de positie van Vlaanderen als voedsel- en tuinbouwregio versterken

1.2.1.1 Binnenland

VLAM past zijn campagne in, in de algemene marketingstrategie van de Vlaamse overheid, waarbij ten eerste op de thuismarkt wordt ingezet. Dit betekent concreet dat VLAM inspanningen levert om bij de Vlaming een gezonde voorkeur te installeren voor producten van bij ons zodat de Vlaming gevarieerd en lokaal eet en de primaire producent er wel bij vaart.

VLAM wil dit realiseren door een sterkere Vlaamse reflex te creëren waarbij de Vlaming fier is dat hij bewust kiest voor producten van bij ons. Het vlaggenschip hierbij is en blijft Lekker van bij ons/Groen van bij ons.

De Vlaming wordt begeleid naar een gezond, evenwichtig en duurzaam voedingspatroon met lokale producten, waarbij genieten centraal staat. VLAM wil in die context ook inzetten op het correct informeren en inspireren van consumenten en voedingsprofessionals, zodat de voedselvaardigheden van de Vlaming versterkt worden. Tegelijk wordt het verhaal achter het product verteld en krijgt het product een gezicht, het gezicht van de lokale producent. VLAM schakelt ook B2B-partners in om zijn doelen te bereiken en het aandeel lokale producten in retail en horeca te vergroten. Waar mogelijk wil VLAM, in samenspraak met de onderwijsadministratie, zijn kennis en inspiratie ten dienste stellen van scholen en van initiatieven met betrekking tot schoolmaaltijden.

VLAM wil de band tussen landbouwers en consumenten verder versterken door specifieke ondersteuning van de korte keten in al zijn vormen, zowel B2C als B2B.

Naast korte keten zal VLAM ook focussen op andere lokaal geproduceerde producten met een lage klimaat- en milieu-impact. Duurzaamheidsinitiatieven binnen de landbouwsector zullen een speerpunt in de communicatie vormen. Zo zal VLAM o.a. de Vlaming blijven stimuleren om te kiezen voor bio-producten.

1.2.1.2 Buitenland

In het buitenland zal VLAM Vlaanderen positioneren als hoogkwalitatieve, dynamische en innovatieve productieregio van voedsel en sierteeltproducten, met Vlaamse branding. In een wereld die sterk geglobaliseerd is, legt VLAM de focus op de interne Europese markt, met de buurlanden als kernmarkten. VLAM bouwt hiervoor op jarenlange expertise in de export van primaire producten en beschikt over een uitgebreide waaier aan communicatiekanalen en gespecialiseerde exportmanagers. Verdere exportmarkten worden op vraag van en in overleg met de Vlaamse exporteurs aangedaan.

1.2.2 OD 5.2 - Kenniscentrum over consument en markt voor beleid en bedrijfswereld

VLAM blijft zich tot slot ontwikkelen als kenniscentrum en verzamelt hiertoe unieke data die inzicht geven in consumentengedrag, positionering van onze producten en mogelijke afzetmarkten. Zo kunnen Vlaamse bedrijven zich dankzij deze marktinformatie vraaggestuurd ontwikkelen. Met zijn inzichten en objectieve data zal VLAM meewerken aan divers beleidsondersteunend werk, waaronder de verdere uitwerking van de Voedselstrategieën en de ontwikkeling van de Vlaamse Landbouwvisie 2030-2050.

VIII LIJST AFKORTINGEN

AI	Artificiële Intelligentie
AKIS	Agricultural Knowledge and Innovation System
AMKM	agromilieuklimaatmaatregelen
BNP	Bruto Nationaal Product
BGA	beschermde geografische aanduidingen
BOB	beschermde oorsprongsbenaming
B2B	Business to Business
B2C	Business to Consumer
CRCF	Carbon Removals and Carbon Farming
EIP	Europese innovatiepartnerschappen
EU	Europese Unie
Fevia	federatie van de Belgische voedingsindustrie
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie
GTS	gegarandeerde traditionele specialiteit
ILVO	Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Visserijonderzoek
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
IPM	integrated pest management
KMO	kleine of middelgrote ondernemingen
LA-trajecten	landbouwtrajecten van VLAIO
LMN	landbouwmonitoringsnetwerk
LPG	Liquified Petroleum Gas
LULUCF	Land Use, Land Use Change and Forestry
OD	Operationele doelstelling
PMV	Participatiemaatschappij Vlaanderen
SALV	Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
SD	Strategische doelstelling
TJ	terajoule
VAK	voltijdse arbeidskracht
VIB	Vlaams Instituut voor Biotechnologie
VILT	Vlaams infocentrum land- en tuinbouw
VLAIO	Agentschap Innoveren & Ondernemen
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VLAREM	Vlaams Reglement op de Milieuvergunningen
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds
VO	Vlaamse Overheid
VR	Vlaamse Regering
WKK	warmtekrachtkoppelingsinstallatie

IX BIJLAGE: UITTREKSEL UIT DE REGELGEVINGSAGENDA

Soort initiatief	Aard	Titel	Korte omschrijving	Planning	Adviezen of raadplegingen	Betrokken instanties VO
Land- en tuinbouw (ISE)						
Overkoepelende strategische doelstellingen						
OSD 1. Een richtinggevende overheidsvisie op duurzame ontwikkeling van de lokale land- en tuinbouw binnen het toekomstig voedselvraagstuk						
OSD 2. Het belang van de Vlaamse land- en tuinbouw verdedigen op het internationaal toneel						
OSD 3. Een moderne laagdrempelige en klantvriendelijke overheid voor ondernemingen in de primaire sector						
Beleidsvaluatie	Evaluatie		Regeldruk en administratieve lasten waar landbouwers bij het uitoefenen van hun beroep mee in aanraking komen, in kaart te brengen en te evalueren (o.a. mate van overbodigheid en vereenvoudigbaarheid in relatie tot de beoogde doelen van het betrokken beleid). Tijdens het eerste jaar van de regeerperiode leg	2024-2025		

			ik een actieplan tot beperking van overbodige regeldruk en administratieve lasten voor aan de regering. In voorkomend geval kan dit ressorteren in een regelgevingsinitiatief.			
Nieuw beleidsinitiatief	Regelgeving	Verzameldecreet	<p>Het decretale LV kader wordt doorheen de legislatuur geactualiseerd.</p> <p>Er wordt o.m. voorzien in:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een decretaal kader dat modaliteiten voor het opvragen van de gebruikersgegevens van landbouwers door de eigenaars van de betrokken percelen regelt; - een decretaal kader dat deelname aan door en voor het Agentschap Landbouw en Zeevisserij ingerichte examens regelt. - uitbreiding van de mogelijkheden voor het aanwenden van de door het Agentschap Landbouw en Zeevisserij 	Voor einde legislatuur		

			geïnde administratieve geldboetes			
Nieuw beleidsinitiatief	Regelgeving	Besluit van de Vlaamse Regering houdende een generiek callsysteem inzake het landbouwbeleid	Voor materies waar geen specifieke regeling is voorzien zal een generiek kader worden uitgewerkt dat toelaat op ad hoc basis oproepen te lanceren op een zo uniform mogelijke manier.	Voor einde legislatuur		
SD 1 - Een leefbare en bloeiende landbouwsector als essentiële schakel binnen een sterk agrovoedingscomplex						
OD 1.1 - Bevorderen van veerkrachtig ondernemerschap in de land- en tuinbouw						
Nieuw beleidsinitiatief	Regelgeving	BVR kader crisissteun	Er wordt onderzocht of een generieke kaderregeling kan worden uitgewerkt die het mogelijk moet maken om bij crisissen snel de gepaste ondersteuning te bieden. Bij een positieve conclusie wordt de kaderregeling uitgewerkt.	Voor einde legislatuur	SALV	
Nieuw beleidsinitiatief	Regelgeving	BVR Risicomanagement	Er wordt voorzien in een steunkader voor het stimuleren van risicomanagement voor de land- en tuinbouwers	Voor einde legislatuur	SALV	

			dat breder gaat dan enkel weersrisico's.			
Wijziging decreet	Regelgeving	Wijziging van het decreet van 5 april 2019 houdende de tegemoetkoming in de schade die aangericht is door rampen in het Vlaamse Gewest	In functie van de evaluatie in 2025 van de brede weersverzekering wordt onderzocht of het decreet met betrekking tot dat punt wordt aangepast.	2025	SALV	
Wijziging besluit	Regelgeving	Wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 19 juni 2019 betreffende de premiesubsidie voor een brede weersverzekering in de landbouwsector	In functie van de evaluatie in 2025 van de brede weersverzekering wordt onderzocht of het besluit wordt aangepast.	2025		
Wijziging besluit	Regelgeving	Wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 april 2023 tot vaststelling van de voorschriften voor de rechtstreekse betalingen aan landbouwers in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid	Het bestaande kader wordt technisch en beperkt inhoudelijk gewijzigd.	2024-2025		
Wijziging besluit	Regelgeving	Wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 april 2023 tot vaststelling	Het bestaande kader wordt technisch en beperkt inhoudelijk gewijzigd.	2024-2025		

		van de voorschriften voor subsidies voor de uitvoering van maatregelen met een gunstig effect op het milieu, het klimaat en de biodiversiteit				
OD 1.2 Toegang tot kwaliteitsvolle bedrijfsadviezen en vorming						
OD 1.3 Inzetten op diverse verdienmodellen						
OD 1.4 Generatiewissel en (jonge) starters faciliteren						
OD 1.5 Versterken van de positie van de land- en tuinbouwers						
Wijziging besluit	Regelgeving	Wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 18 november 2022 over de gemeenschappelijke ordening van de markten in de sector groenten en fruit over de gemeenschappelijke ordening van de markten in de sector groenten en fruit	Het bestaande kader wordt technisch en beperkt inhoudelijk gewijzigd.	2024-2025		
OD 1.6 Keten(samen)werking als fundament voor de competitiviteit						
OD 1.7 Grond- en ruimte om te ondernemen						

Beleidsevaluatie	Evaluatie	Vlaams Pachtdecreet van 13 oktober 2023	Het Vlaams Pachtobservatorium evalueert het Vlaams Pachtdecreet van 13 oktober 2023 en formuleert in voorkomend geval concrete wijzigingsvoorstellen.	Voor einde legislatuur		
OD 1.8 Hoogkwalitatief uitgangsmateriaal						
Nieuw beleidsinitiatief	Regelgeving	Besluit van de Vlaamse Regering productie en handel van bosbouwkundig teelmateriaal	In functie van een eventuele goedkeuring van nieuwe verordening bosbouwkundig teeltmateriaal	Voor einde legislatuur		ANB

Nieuw beleidsinitiatief	Regelgeving	Besluit van de Vlaamse Regering productie en handel van plantaardig teelmateriaal	In functie van een eventuele goedkeuring van nieuwe verordening plantaardig teeltmateriaal	Voor einde legislatuur		
Wijziging regelgeving	Regelgeving	Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 19 mei 2006 betreffende de loontriage van zaden van bepaalde soorten van landbouwgewassen die bestemd zijn om te worden ingezaaid	Het bestaande kader wordt geactualiseerd.	Voor einde legislatuur		
SD 2 De landbouwer als leverancier van publieke goederen en diensten						
OD 2.1 Landschap en biodiversiteit						
OD 2.2 Precisielandbouw, data en digitalisering						
OD 2.3 Klimaatslimme landbouw						
OD 2.4 Geïntegreerde gewasbescherming						

Nieuw beleidsinitiatief	Regelgeving	Besluit van de Vlaamse Regering over de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming door landbouwers en loonwerkers in de landbouw	Het bestaande besluit wordt vervangen door een nieuwe regeling met een aangepast toepassingsgebied en een juridische verankering van de algemene beginselen en de concrete IPM-vereisten.	Deze legislatuur	SALV	Beleidsdomein Omgeving
OD 2.5 Gezonde landbouwbodems						
OD 2.6 Circulaire landbouw						
OD 2.7. Incentiverende verloning van sommige maatschappelijke diensten en goederen						
Nieuw beleidsinitiatief	Regelgeving	Diverse regelgevingsinitiatieven	Toepassing van het nieuwe GLB via wijziging van bestaande Vlaamse regelgeving	2028	SALV	Beleidsdomein Omgeving
SD 3. De landbouw draagt bij aan de sociale stabiliteit van de maatschappij						
OD 3.1 Kennis, begrip en wederkerigheid tussen boer en burger aanwakken						
OD 3.2 De landbouwer als zorgverstrekker						

OD 3.3 Landbouwers in nood worden niet in de steek gelaten						
SD 4. Duurzame voedselconsumptie als gangmaker van de voedselproductie						
OD 4.1 De Vlaamse voedselstrategie als referentie voor een duurzaam voedselsysteem						
OD 4.2 Gezonde voeding begint bij de jeugd en de overheid zelf						
OD 4.3 Gegarandeerde kwaliteit van landbouwproducten en andere levensmiddelen en het correct informeren van de consument						
Wijziging besluit	Regelgeving	Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 16 december 2022 over de bescherming van geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen van landbouwproducten en levensmiddelen, en de gegarandeerde traditionele specialiteiten voor landbouwproducten en levensmiddelen	Het bestaande kader wordt technisch en beperkt inhoudelijk gewijzigd.	2024-2025		